ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Χ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΠΙΒΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ Δ. ΔΙΜΕΛΛΗ



ΝΕΑ ΕΞΟΔΟΣ

Ο ΚΑΤΑΚΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΙΣΤΟΥ ΚΑΙ Ο ΑΥΤΟΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΕΙΧΗ



ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΝΕΑ ΕΞΟΔΟΣ-
Ο ΚΑΤΑΚΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΙΣΤΟΥ ΚΑΙ Ο ΑΥΤΟΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΕΙΧΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡΥΣΑ

ΕΠΙΒΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
Δ. ΔΙΜΕΛΛΗ

ΔΙΑΛΕΞΗ 2015

Για την εκπόνηση της εργασίας, ευχαριστώ την κα. Διμμέλη για την καθοδήγηση, την Σταυρούλα για την πολύτιμη βοήθειά της και τον Θανάση για την μύηση στην αίωνια φοίτηση.

Περίληψη

Αφορμή της εργασίας στάθηκε η συνεχώς αυξανόμενη τάση περιχαράκωσης του αστικού χώρου και πως επηρρεάζει τις συνθήκες διαβίωσης μέσα από τα νέα αρχιτεκτονικά όρια που διαμορφώνονται στην πόλη, υλικά και μη, με ύστατο αποτέλεσμα ένα νέο μοντέλο οικιστικής ανάπτυξης και κατοίκησης.

Αρχικά διερευνάται η πολιτική συνθήκη που γέννησε τις περιφράξεις και επιχειρείται μια εννοιολογική προσσέγγιση του όρου μέσω της μαρξιστικής θεωρίας της «πρωταρχικής συσσώρευσης» που αποτέλεσε πυλώνα της φιλελεύθερης και νεοφιλελελυθερης πολιτικής. Η θεωρία αυτή αποτυπώθηκε επακριβώς στο σώμα της συγχρονης πόλης του δυτικού κόσμου μέσω της περιχαράκωσης και της διάσπασης του αστικού ιστού.

Η έξοδος από το κέντρο της πόλης και οι θεωρίες του κινήματος της Νέας Πολεοδομίας αποτέλεσαν βάση και προπομπός των κλειστών κοινοτήτων. Αναζητώνται οι βασικές τυπολογίες και παρατίθεται ένα σύντομο ιστορικό από τις απαρχές του φαινομένου μέχρι την καθίερωση του ως κυρίαρχη ταση του real estate.
Τα παραδείγματα του Παλαιού Ψυχικού, του 'Απολλώνιου' οικισμού και του 'Λόφου 'Εντισον' περιγράφονται ως χαρακτηριστικά παραδείγματα ως προς το πως μεταφράζεται εξελικτικά η παγκόσμια συνθηκη στην τοπική ιδιαιτερότητα της Ελλάδας.

Κλείνοντας, προσεγγίζεται ο χωρικός αυτοαποκλεισμός ως πολιτική πράξη και αντιπαρατίθεται η δημιουργία «κοινών» ως πράξη αντιστρόφως ανάλογη και αντίδοτο του ατομικισμού και της ιδιώτευσης.

Abstract

Motivation for this work was derived from the growing trend of privatization and how it affects the living conditions through new architectural boundaries, materialistic or not, formed in the city, with ultimate result a new model of urban development and habitation.

Initially, the political conjucture, that gave birth to the border fences is investigated and a conceptual approach of the term is attempted, through the Marxist theory of "primitive accumulation", pylon of the liberal and neo-liberal politics. This theory was reflected as a whole on the body of the contemporary Western world, through the entrenchment and the degradation of the urban web.

The way out from the city center and the theories of the New Town Planning movement were the basis and the forerunner of closed communities. This work examines main typologies and reports a brief history of the origins of the phenomenon, until its establishment as the dominant trend of the real estate.
The municipality of Palaio Psychiko, the 'Apollonian' settlement and the 'Hill' Edison ' are described as typical examples on how the global conjucture is evolutionary translated on the local specificity of Greece.

To conclude, the territorial self-exclusion is approached as a political act and the creation of "commons" is opposed as an act, that is inversely proportional and an antidote against individualism and privatisation.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ





00 σελ.11
_Νέα ¨Εξοδος
αναφορά στον R. Koolhaas
_Εισαγωγή

01 σελ.14
_Ιστορικό: Από την πόλη ζωνών στην πόλη θυλάκων
_Το τέλος του κράτους
_Αποξένωση στο κοινωνικό avatar
_Ανακεφαλάιωση: Ρευστή πόλη

02 σελ. 24
_Γενεαλογία των περιχαρακωμένων κοινοτήτων
_Προαστιοποίηση
_Νέα Πολεοδομία
_Οχυρωμένη Κοινότητα
_Τυπολογίες
_Αναφορά σε παλιότερες μορφές περιτοίχησης

03 σελ. 34
_Ελληνική πραγματικότητα
_Τα ασφαλή προάστια
_Ο Δήμος Παλαιού Ψυχικού
_Νοσταλγία για το παρελθόν
Οικισμός Απολλώνιον του Κ. Δοξιάδη
_Περιοχές ελεγχόμενης εισόδου στην Ελλάδα
Λόφος Έντισον

04 σελ. 56
_Επιπτώσεις
_Επιτήρηση και ασφάλεια
_Πολεοδομία και δημοσιονομική διαχείριση
_Αστικός κατακερματισμός και διαχωρισμός
_Αίσθηση της κοινότητας
_Ατομικισμός

05 σελ. 66
_Αντί επιλόγου
_Τα κοινά

_Παράρτημα
_Βιβλιογραφία

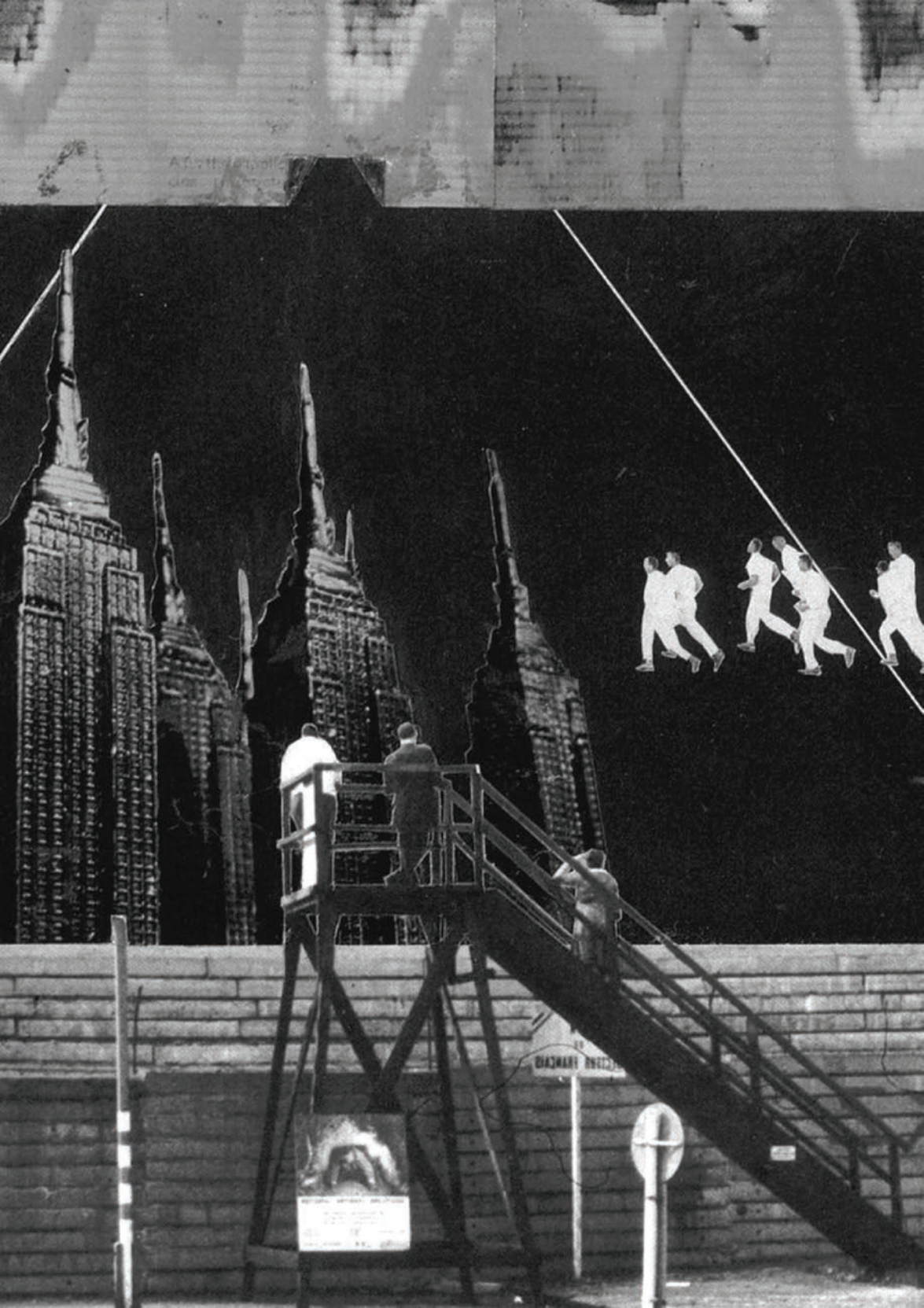



00

///////ΝΕΑ ΕΞΟΔΟΣ

«Κάποτε, η πόλη ήταν διαχωρισμένη σε δύο τμήματα. Το ένα τμήμα έγινε το Καλό μισό και το άλλο το Κακό μισό της πόλης. Οι κάτοικοι άρχισαν να εισχωρούν στο Καλό τμήμα δημιουργώντας μια αστική μετανάστευση... ΄Εχτισαν έναν τοίχο δημιουργώντας μια απροσπέλαστη ζώνη... του οποίου οι ψυχολογικές και συμβολικές επιπτώσεις ήταν απείρως πιο ισχυρές από τη φυσική του παρουσία... Το Καλό μισό μπορούσε πλέον να είναι φευγαλέα ορατό πάνω απο το απαγορευμένο εμπόδιο από μια οδυνηρή απόσταση, κατέληξε να είναι ακόμα περισσότερο θελκτικό. Εκείνοι που παγιδεύτηκαν, εγκαταλελειμμένοι στο σκοτεινό και μελαγχολικό Κακό μισό, καταδυναστεύτηκαν από την εμμονή της κατάστρωσης μάταιων σχεδίων για να αποδράσουν. Η απελπισία κυριαρχούσε στη λάθος πλευρά του Τείχους... Όπως συνέβη και σε άλλες περιπτώσεις στην ιστορία του ανθρώπινου γένους, η αρχιτεκτονική έγινε το ένοχο εργαλείο της απελπισίας.»

Το "Exodus" αποτελεί τη διπλωματική εργασία του Rem Koolhaas στην AA School και παρουσιάστηκε ενόψει ενός διαγωνισμού που προτάθηκε απο το περιοδικό Casabella το 1979 με θέμα «Η πόλη ως ένα σημαντικό περιβάλλον». Πρόκειται για μια αρχιτεκτονική φαντασία που εξιστορεί την μετατροπή ενός τμήματος της πόλης σε ζώνη μητροπολιτικής ζωής. Οι κάτοικοι της γίνονται **«εθελοντές φυλακισμένοι της αρχιτεκτονικής»** με άμεση συνέπεια την μετακινήση πλήθους και επομένως την **«αστική έξοδο»**.

Rem Koolhaas, Exodus: The voluntary prisoners of architecture, AA thesis, London, 1972, μτφ. Δ. Αργυρού, Β.Κοτσιώρης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

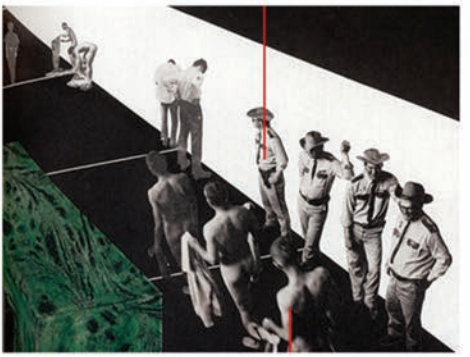



Collage, Exodus, Rem Coolhaas, 1974

Καθώς ο χώρος δεν είναι υλικό κατασκεύασμα αλλά αναγνωρίζεται ως βασικός παράγοντας που συμβάλει στη δημιουργία και αναπαραγωγή ταυτοτήτων, οι δομές της κοινωνίας, οι ανάγκες και οι αξίες του ατόμου βρίσκονται σε μια παράλληλη διαρκή εξέλιξη.

Δεν είναι ένας μηχανιστικός καθορισμός, στον οποίο το άτομο είναι ένα απλό ενεργούμενο τυφλών κοινωνικών δυνάμεων, αλλά υφίσταται μια διαλεκτική δυναμική σχέση του ατόμου και της κοινωνίας.

Ανέκαθεν οι πόλεις αποτελούσαν τόπους διαφοροποιημένους και ετερογενείς, πολιτικής δραστηριότητας και αντιπαραθέσεων. *"Η αμφιθυμία της έλξης και της απώθησης, η εναλλαγή του πάθους και της αποστροφής σημαδεύουν τον αστικό χώρο λαμβάνοντας μορφές άλλοτε φαντασμαγορικών συγκεντρώσεων με χαρακτηριστικά ενός κολλάζ κοινωνικής ετερογένειας κι άλλοτε ομοιογενών θυλάκων αποκλεισμού ή περιστολής."*[1]

Η παρούσα μελέτη επιδιώκει μια διερεύνηση της διάσπασης της πόλης στη βάση μιας αναζήτησης της σχέσης της ατομικής ψυχοσύνθεσης, των κοινωνικοπολιτικών σημείων και της χωρικής τους απόδοσης μέσω του ορίου. Δίνοντας έμφαση στη σύγχρονη μητρόπολη των ανεπτυγμένων χωρών της Δύσης, επιχειρείται μια ενδόσκόπηση της ρευστής μετα- νεωτερικής πόλης για την κατανόηση των συνθηκών που δημιούργησαν τις "περιχαρακωμένες κοινότητες" και έπειτα των επιπτώσεων που έχουν με τη σειρά τους στην πόλη και το άτομο.

1 Ορφανίδου Στεφανία, (2014:14)





ΔΟΜΗ

Στο πλαίσιο της έρευνας κρίνεται αναγκαία κατ' αρχάς η ανάλυση της ιδεολογίας του νεοφιλελευθερισμού και το ρόλο που διαδραματίζει στη διαμόρφωση μιας κοινωνίας που εξυμνεί τον ατομικισμό, προωθεί την ανταγωνιστικότητα και επιβάλλει την κυριαρχία του εμπορεύματος χωρίς να λαμβάνει υπόψη την αξία της ανθρώπινης ζωής και δεύτερον πόσο καταλυτικός ήταν ο ρόλος της ψηφιακης επανάστασης στα όρια των διπόλων δημόσιο-ιδωτικό, τοπικό-παγκόσμιο, ατομικό- συλλογικό. Η περιφράξεις ήταν ανέκαθεν το βασικό εργαλείο του καπιταλισμού.

Μέσα στην αστική διάχυση και την άναρχη εξάπλωση των προαστίων διατυπώνονται οι αρχές του κινήματος της Νέας Πολεοδομίας. Πάνω στις αρχές αυτές βασίστηκαν οι κλειστές κοινότητες. Περιγράφονται οι βασικές τυπολογίες τους και παρατίθεται ένα σύντομο ιστορικό από τις απαρχές του φαινομένου μέχρι την καθίερωση του ως η κυρίαρχη ταση του real estate.

Τα παραδείγματα του Παλαιού Ψυχικού, του 'Απολλώνιου' οικισμού και του 'Λόφου 'Εντισον' περιγράφονται ως χαρακτηριστικά ως προς το πως μεταφράζεται εξελικτικά η παγκόσμια συνθηκη στην τοπική ιδιαιτερότητα της Ελλάδας.

Το ανοίκειο και το ακατανόητο οδηγούν στην παρόρμηση ενός χωρικά απομονωμένου περιβάλλοντος. Κυρίαρχες δυνάμεις που οδηγούν προς την κατεύθυνση δημιουργίας ασφαλών οριοθετημένων και ομογενοποιημένων χώρων προορισμένων για μια μικρή ελίτ.

Το φαινόμενο αυτό έχει λάβει τέτοιες διαστάσεις που μπορούμε πια να μιλάμε για μια Νέα Έξοδο. **Έξοδο από τη δημόσια ζωή, την πολιτική, την συλλογική διαβίωση.**

Στον αστικό κατακερματισμό με τη νέα μορφή υλικών παραφράξεων που έχει λάβει, αντιπαρατίθεται η δημιουργία «κοινών» ως πράξη αντιστρόφως ανάλογη και αντίδοτο του ατομικισμού και της ιδιώτευσης.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Σε επίπεδο μεθοδολογικής προσέγγισης, η εργασία διαιρείται σε τέσσερις ενότητες: πρώτον η μελέτη του αστικού χώρου στη σύγχρονη δυτική πόλη μέσα από τη διεθνή και εγχώρια βιβλιογραφία.

Δεύτερον η προσσέγγιση των gated communities πραγματοποιήθηκε μέσω της μελέτης διατριβών, δημοσιογραφικού υλικού καθώς και μέσα από τον κινηματογράφο και τις τηλεοπτικές σειρές που έχουν καταπιαστεί με το θέμα, για την περαιτέρω κατονόηση του φαινομένου, τους παράγοντες και τις συνέπειες που εμπλέκονται γύρω από αυτό.

Το τρίτο κεφάλαιο, συντάχθηκε κυρίως μέσω δευτερογενούς έρευνας ως προς την συγκέντρωση στοιχείων, δημοσιογραφικό υλικό και επιτόπια καταγραφή, ενώ χρησιμοποιήθηκε και ελληνική βιβλιογραφία

Το τέταρτο κεφάλαιο είναι τα συμπεράσματα, αποτέλεσμα της συνολικής έρευνας που συντελέστηκε.

01

ΙΣΤΟΡΙΚΟ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΖΩΝΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΘΥΛΑΚΩΝ

Από τις αρχές του 20ου αιώνα ο αστικός χώρος γίνεται πεδίο ριζικών αλλαγών σε τοπικό και διεθνές επίπεδο. Η μαζική αστικοποίηση και οι δημογραφικές, οικονομικές αλλαγές σημαδεύουν τη ζωή της πόλης.

Τα κινήματα αρχιτεκτονικής ανέκαθεν στόχευαν στην αναβάθμιση της πόλης. Παρομοίως, ο Μοντερνισμός αναζήτησε νέο λειτουργικό μοντέλο κατοίκησης που θα κάλυπτε μαζικές ανάγκες στο χώρο της πόλης βασιζόμενο στις αρχές της λειτουργικότητας και του οφελιμισμού με την έννοια της κάλυψης αναγκών και τη δυνατότητα διατήρησης της ισορροπίας προς μια κοινωνία ευγενική και καλά οργανωμένη. Πρωταγωνιστής, είναι ο άνθρωπος του μοντέρνου κινήματος (ο βιομηχανικός εργάτης) και η κυριαρχία των των βιολογικών του αναγκών, ανάγκες υγιεινής και ηθικής για μια αξιοπρεπή κατοικία.

Τα μανιφέστα, οι διακυρήξεις της μοντέρνας αρχιτεκτονικής αποτελούσαν μια κριτική στο κτισμένο περιβάλλον θέτοντας κυρίαρχο το αίτημα μιας νέας ορθολογικής οργάνωσης της πόλης σαν αντίδοτο σε μια παραγωγή ανεξέλεγκτη και αντιανθρώπινη. Τότε διατυπώθηκε με σαφήνεια η λειτουργική προσσέγγιση στην κατανόηση της πόλης ωστε να εξασφαλίζονται οι ζωτικές λειτουργίες της κοινωνικής ζωής, κατοίκηση εργασία, αναψυχή, κυκλοφορία.

Η πόλη των λειτουργικών ζωνών όμως ως πρότυπο παρέμβασης προσέκρουσε στην πολυπλοκότητα της αστικής ζωής, ένα μείγμα από δομές κοινωνικότητας και εξατομίκευσης, από ιεραρχημένες χωρικές διακρίσεις και χώρους ιβριδικών χρήσεων. Η πόλη ζωνών αναδείχτηκε σε εργαλείο ελέγχου και κατανομής χώρου.

Οι μεταλλαγές που επιτελέστηκαν στη διαδοχή της μοντέρνας από τη μεταμοντέρνα εποχή, θέτουν τον αστικό χώρο στο επίκεντρο των εξελίξεων. . Η κυρίαρχη τάση σε παγκόσμιο επίπεδο είναι η εκ νέου επανοηματοδότηση του ορίου. Δεν υφίστανται πια λειτουργικές ζώνες, ούτε καν μεμονωμένες πόλεις αλλά δίκτυα και συστήματα αστικών συγκροτημάτων. Αναφερόμαστε πια σε «μητροπόλεις» ή «παγκόσμιες πόλεις» στην ανάπτυξη των οποίων καθοριστικό ρόλο παίζουν η οικονομία και το «real estate».

Οι αναγνώσεις των μεγάλων σημερινών ανατροπών στη γεωγραφία της πόλης, που γίνονται από τους σχεδιαστές του χώρου για να στηρίξουν τις επιλογές τους, μπορούμε να πούμε, σχηματοποιώντας, ότι ακολουθούν δύο διακριτές οπτικές:

- την οπτική που διαπιστώνει τη διάχυση της πόλης προς όλο και ευρύτερες περιφέρειες και αναδεικνύει τη δυναμική αυτής της εξάπλωσης, τις πολλαπλές σημασίες της περιφέρειας και τις νέες δομές που αναπτύσσονται εκεί (Ilka + Andreas Ruby, 2004)
- την οπτική που προβάλλει ένα πρότυπο "καλής πόλης" ως "Νέα Πολεοδομία" (New

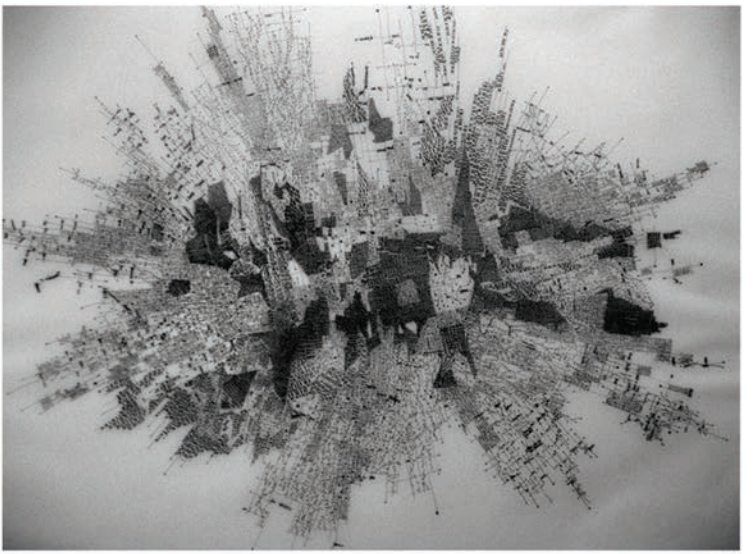

εικόνα
Fabio Alessandro Fusco, La città in tensione, 2013

Urbanism): μια κανονιστική, συνεκτική κατεύθυνση, για τον σχεδιασμό της πόλης με αρχές που στηρίζονται στο παρελθόν, προβάλλονται ως "αυτονόητες" και επιδιώκουν μεγάλη λαϊκή απήχηση. (Μ αυρίδου, 2004)

Ο όρος "Μητροπολιτικό Αρχιπέλαγος", θέλει να δώσει έμφαση στην χωρίς όρια ανάπτυξη της πόλης και στη διαμόρφωση, μέσα στην αναπτυσσόμενη περιφέρεια, οργανωμένων αποσπασμάτων πόλης – **"νησιών" ή "θυλάκων"**– συχνά υπερσχεδιασμένων, με μια μεγάλη ποικιλία χρήσεων. Με τον όρο "Μητροπολιτικό Αρχιπέλαγος" νομιμοποιείται μια πολυσυλλεκτική θεωρητική τάση που αναγνωρίζει την de facto παράλληλη συνύπαρξη, χωρίς τομές και συγκρούσεις. (J.P. Pranlas-Descours, 2002)

Αντίθετα με την παραπάνω άποψη του Pranlas-Decours, το «Μητροπολιτικό Αρχιπέλαγος» οδηγήθηκε σε νέα χωρική πόλωση που αποτρέπει αντί να προωθεί την όσμωση κοινωνικών ετεροτήτων και την κοινωνική συνοχή.

Η πιο ακραίες μορφές στην ανάπτυξη του υποδείγματος των θυλάκων είναι η ΄΄περιτοιχισμένη κοινότητα΄΄ με ελεγχόμενη πρόσβαση, τα υποβαθμισμένα γκέτο, από τα προάστια υπνωτήρια μέχρι τις παραγκουπόλεις των διεθνών μεγαλουπόλεων.

Όπως θα αναλύσουμε παρακάτω, περισσότερο από το ζήτημα της ανασφάλειας η παγκόσμια οικονομία αποτελεί πρωταρχικό αίτιο των «συγγενών συγκεντρώσεων». Στην ασταμάτητη κυριαρχία του παγκόσμιου ενάντια στο τοπικό και της ποιότητας ενάντια στην εγγύτητα ο θεσμός των αρχιπελάγων που χαρακτηρίζονται από τη συγκέντρωση πλούτου στα χέρια μιας νέας μπουρζουαζίας είναι έτοιμη να αποκλείσει τη δημόσια πόλη. Τα φρούρια συμβολίζουν το αστικό ιδανικό της κοινότητας και της νέας πολιτικής που αναδύεται.

Το τέλος του κράτους

Η σύγχρονη πόλη διέρχεται διαδικασίες συνεχών μετασχηματισμών που στηρίζονται ολοένα και περισσότερο στη σχέση κράτους και κεφαλαίου. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης σε συνδυασμό με την ανάδυση του του νεοφιλελευθερισμού από την δεκαετία του του 1970 συνιστά καθοριστικό πλαίσιο των διεργασίων που μεταλλάσουν την αστική γεωγραφία και δημιουργούν νέους συσχετισμούς μεταξύ των ανθρώπων που τη βιώνουν.

Η πόλη αποτέλεσε στόχο πολιτικών πρακτικών που φιλοδοξούσαν να δημιουργήσουν μια ουτοπία ελεύθερων αγορών, απελευθερωμένων από κάθε είδους κρατική παρέμβαση.

Πρώτος ο Μαρξ εισήγαγε τον όρο της **«πρωταρχικής συσσώρευσης»**, είναι αυτό που ο David Harvey (2003) αποκαλεί ως **«συσσώρευση μέσω της αποστέρησης- εκτόπισης»** ή αυτό που αποκαλούν τα σημερινά κινήματα **«περίφραξη των κοινών»**, δεν είναι απλώς η απαρχή του καπιταλισμού, αλλά είναι κεντρική λειτουργία του καπιταλισμού. Είτε με την μορφή των πολέμων για πόρους, τη συχνά βίαιη κατάσχεση της δημόσιας γης από το ιδιωτικό κεφάλαιο, στην βίο-πειρατεία, στην καταστροφή των παγκοσμίων περιβαλλοντικών κοινών, ή η ρεβανσιστική επίθεση στις δημόσιες υπηρεσίες σε ολόκληρο τον παγκόσμιο Βορρά, ο καπιταλισμός βασίζεται στην διαίρεση, στη μετατροπή και κατεδάφιση των διαφόρων μορφών δημόσιας ζωής.



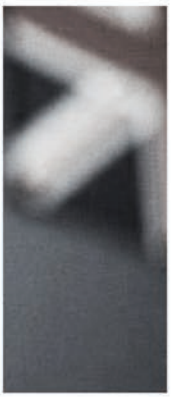

M.Thatcher

Ο Badiou (2008) περιγράφει τη ζωντανή και ζοφερή εικόνα της υλικότητας των σύγχρονων περιφράξεων. Ενώ η παραδοσιακή έννοια των περιφράξεων ήταν ο μετασχηματισμός των κοινών γαιών σε ιδιωτικής ιδιοκτησίας, και η ταυτόχρονη εξαφάνιση των κοινών δικαιωμάτων στη γη και τους πόρους, τα τελευταία χρόνια οι περιφράξεις έχουν αναδυθεί ως η διαδικασία κλειδί για την νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση (Blomley 2007). Η πράξη της περίφραξης τεκμηριώθηκε και νομιμοποιήθηκε.

«..η πτώση του τείχους του Βερολίνου υποτίθεται ότι θα σηματοδοτούσε την έλευση του ενιαίου κόσμου της ελευθερίας και της δημοκρατίας. Είκοσι χρονιά αργότερα, είναι ξεκάθαρο ότι τα τείχη στο κόσμου έχουν απλώς μεταφερθεί… Νέα τείχη κατασκευάζονται σε ολόκληρο τον κόσμο: μεταξύ Παλαιστινίων και Ισραηλινών, μεταξύ του Μεξικού και των ΗΠΑ, μεταξύ της Αφρικής και των Ισπανικών θυλάκων, μεταξύ των απολαύσεων των πλουσίων και των επιθυμιών των φτωχών, είτε πρόκειται για αγρότες σε χωριά είτε για αστικό πληθυσμό σε φαβέλες, μπανλιέ, εστάτες, χόστελ, καταλήψεις και παραγκουπόλεις. Το κόστος του δήθεν ενιαίου κόσμου του κεφαλαίου είναι η βίαιη διαίρεση της ανθρώπινης ύπαρξης σε περιοχές διαχωρισμένες με αστυνομικούς σκύλους, γραφειοκρατικούς ελέγχους, ναυτικές περιπόλους, αγκαθωτά συρματοπλέγματα και απελάσεις..»[2]

2
A.Badiou
(2008:38)
πηγή
http://www.rebelnet.gr/articles/view/rethinking-enclosure-space-subjectivity-and-the-commons

Παράλληλα με τις περιφράξεις η έννοια της «δημιουργικής καταστροφής» αποτελεί μία από τις εκφάνσεις των φιλελεύθερων διαδικασιών, που λειτουργούν ως καταλύτες στο μετασχηματισμό της πόλης. Οι Δυτικές πόλεις επαναοικιοποιούνται κεντρικά μέρη για την συσσώρευση του κεφαλαίου, την κατανάλωση των ελίτ και για χρηματο-πιστωτικές κερδοσκοπίες. Οι Brenner και Theodor θέτουν άξονες σε ένα πλαίσιο "πολιτικο-θεσμικών μηχανισμών» που χρησιμοποιούνται από εθνικές κυβερνήσεις και συμμαχίες δημοτικών αρχών για να αντικαταστήσουν τις εθνικές θεσμικές ρυθμίσεις με «νέες υποδομές για μια οικονομική ανάπτυξη προσανατολισμένη στην αγορά» . Αυτοί οι μηχανισμοί περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων: «την ιδιωτικοποίηση του δημοτικού, δημόσιου τομέα και των συλλογικών υποδομών,

_την αναδιάρθρωση των κέντρων των πόλεων και της αγοράς κατοικίας με με διαδικασίες εξευγενισμού οι οποίες περιλαμβάνουν περίκλειστα μεγάλα αναπτυξιακά project, εκτεταμένη εκκαθάριση της δημόσιας στέγασης και άλλων κατοικιών χαμηλών ενοικίων, καθώς και την κατάργηση διαφορών προστατευτικών ρυθμίσεων για τους ενοικιαστές,

_ νέες στρατηγικές εδαφικής ανάπτυξης οι οποίες εκθέτουν τις περιοχές στις δυνάμεις της παγκόσμιας αγοράς και ενθαρρύνουν την (επανα)εγκατάσταση επιχειρήσεων μέσω ειδικών ζωνών κίνητρων, και

_την ιδιωτικοποίηση και εντατική επιτήρηση των δημόσιων χώρων και τη δημιουργία νέων, ιδιωτικοποιημένων χώρων για επιχειρηματική κατανάλωση που διέπεται τόσο από μηδενική ανοχή, όσο και από διακρίσεις και ανελεύθερο κοινωνικό έλεγχο.»

Είναι η πραγμάτωση ενός νέου κόσμου πάνω στα συντρίμμια του παλιού, με τη χρήση βίας. Ο έλεγχος και η καταστολή είναι ο μοναδικός τρόπος επιβίωσης του συστήματος αυτού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η πόλη της Νέας Υόρκης από τη δεκαετία του 1980, όλο και περισσότερο διέπεται από ένα φαύλο ρεβανσισμό , συνώνυμο της «Εποχής του Giuliani». Ο ρεβανσισμός αναμειγνύει την εκδίκηση με την αντίδραση. Αντιπροσωπεύει μια αντίδραση ενάντια στη βασική υπόθεση της φιλελεύθερης αστικής πολιτικής, δηλαδή στο ότι η κυβέρνηση φέρει κάποια ευθύνη για την εξασφάλιση του ελάχιστου αξιοπρεπούς επιπέδου καθημερινής ζωής για όλους. Αυτή η πολιτική υπόθεση αντικαθίσταται τώρα σε μεγάλο βαθμό από μία βεντέτα ενάντια στους εργαζόμενους και τη «μητέρα πρόνοια», τους μετανάστες και τους ομοφυλόφιλους, τους έγχρωμους και τους άστεγους, τους καταληψίες, και σε όποιον διαμαρτύρεται δημόσια. Κατηγορούνται γιατί έκλεψαν τον δημόσιο χώρο από τον μεσοαστό που βλέπει την πόλη σαν κτήμα του. Το να κατηγορείς το θύμα ανάγεται, πλέον, από κοινή πολιτική τακτική σε εδραιωμένη πολιτική.

Η καθοδική πορεία της αστικής παρακμής υπήρξε πραγματική, αλλά αντί να διατυπώθούν κατηγορίες ενάντια στους καπιταλιστές για αποεπένδυση, στους ιδιοκτήτες για εγκατάλειψη κτιρίων ή στους δημόσιους ηγέτες για στενό περιορισμό στην ταξική και φυλετική ιδιοτέλεια στοχοποίηθηκαν άστεγοι, επαίτες, τις πόρνες, τους καταληψίες, τους γκραφιτάδες, τους «ριψοκίνδυνους ποδηλάτες» και την ασυμβίβαστη νεολαία ως τους μεγαλύτερους εχθρούς της δημόσιας τάξης, ένοχους για την αστική παρακμή, γεννώντας το φόβο. Η αταξία στο δημόσιο χώρο παρουσιάζει «εμφανή σημάδια μιας πόλης εκτός ελέγχου». (Neil Smith, 1996)

Αστική παρακμή, εγκληματικότητα του δρόμου και «σημάδια αταξίας» ενσωματώνονται στην ίδια ασθένεια. Βαθιά ριζωμένοι φόβοι και ανασφάλειες επιστρατεύονται για να μπερδέψουν τη σωματική με την πνευματική ασφάλεια: τα συμπτώματα είναι η αιτία. Η απολύμανση του τοπίου θα αντέστρεφε τον αστικό μαρασμό.

Η αναδιάρθρωση στην οικονομική σφαίρα επέφερε μια νέα αντίληψη για το άτομο με την παράλληλη αντικατάσταση αξιών και αυτοπειθαρχίας απο τις αξίες της αυτοπραγμάτωσης.

Η αυτοπειθαρχία οριζόταν στη νεωτερικότητα ως αυτουπέρβαση στην επιβολή του εγώ στα αυθόρμητα ένστικτα. Η αυτοπραγμάτωση συνυφαίνεται με την ηδονιστική στάση ζωής, κάτι που συντελείται μέσω της μαζικής κατανάλωσης επόμενως και της οικονομίας. Έτσι η αυτοπραγμάτωση έρχεται με τη συνηδητοποίηση του ατόμου σε αντιδιαστολή με την ασημαντότητα του απέναντι στις γιγαντιαίες δομές και μηχανισμούς της

μαζικής δημοκρατίας. Ως αντιστάθμισμα ζητείται η ένταση της προσωπικής ζωής και των βιωμάτων, κάτι που ενισχύει την αδιαφορία για την πολιτική σε μικρή ή μεγάλη κλίμακα. Η μετάβαση στη σφαίρα της μετανεωτερικότητας είναι συνυφασμένη με το πέρασμα του συλλογικού σε αυτή του ατομικού. (Κονδύλης Π., 1991)

Κοινωνικό πλαίσιο
Αποξένωση στο κοινωνικό avatar

Αν η κοινωνία της κατανάλωσης και στη συνέχεια της αφθονίας καθορίζουν τον δημόσιο χώρο από τον 20ο αιώνα και ύστερα, σήμερα αναμφισβήτητα, τον κεντρικό ρόλο στον μετασχηματισμό και την απαξίωση της ζωής σε αυτόν κατέχει η τεχνολογία. Οι τηλεπικοινωνίες, η τηλεόραση, τα σύγχρονα μέσα μαζικής ενημέρωσης και πιο πρόσφατα το διαδίκτυο, καθώς και τα σύγχρονα ψηφιακά μέσα απεικόνισης, επηρεάζουν τον τρόπο που ο άνθρωπος επικοινωνεί, που κοινωνικοποιείται, τον τρόπο που συγκροτεί την ταυτότητά του και τις κοινότητες στις οποίες ανήκει.

Αλλάζει ο τρόπος που συμπεριφέρεται στο κοινωνικό του περιβάλλον, ο τρόπος που αντιλαμβάνεται το χώρο και το χρόνο, αλλάζει ο τρόπος που ο ίδιος υπάρχει. Οι νέες αυτές συνθήκες επαναπροσδιορίζουν την κοινωνική πραγματικότητα, συνθέτοντας τα στοιχεία εκείνα που αμφισβητούν τον παραδοσιακό ρόλο του αστικού δημόσιου χώρου και της πλατείας και εμφανίζοντας τις πόλεις ανίκανες να προκαλέσουν τον ενδιαφέρον για άμεση και αδιαμεσολάβητη κοινωνική επαφή και συμμετοχή.

Μέσα στο πλαίσιο της νέας αυτής ιδιωτικότητας, η ψηφιακή "υπόσταση" του ατόμο αλλοιώνει τη σχέση του με τον πραγματικό χώρο. Αντικείμενα, χώροι, κτίρια και ιδρύματα κατασκευάζονται, πλοηγούνται, βιώνονται πάντα διαμεσολαβημένα από την οθόνη του υπολογιστή, καταργώντας την ανάγκη για φυσική εγγύτητα οικονομικών μονάδων και πόλης, κατοικίας και εργασίας, συναλλασσόμενων υποκειμένων. Υπό την πίεση των νέων δεδομένων οι παλιές χρήσεις του αστικού χώρου καταργούνται, οι επιχειρήσεις μεταφέρονται σε τεχνοπόλεις και επιχειρηματικά πάρκα εκτός της αστικής ζώνης, οι παραστάσεις του φυσικού χώρου γίνονται ολοένα και λιγότερες, οι έννοιες των ορίων και του τόπου γίνονται αφηρημένες και ρευστές.

Αυτή η κρίσιμη αλλοίωση και μεταβολή της κοινωνικότητας έχει σημαντικές διαφοροποιήσεις στα κοινωνικά στρώματα καθώς τα επηρεάζει ανάλογα με τη δυνατότητα τους να έχουν πρόσβαση στην τεχνολογία και στην ειδική γνώση που απαιτείται για τη χρήση της. Για παράδειγμα, οι ψηφιακά αναλφάβητοι είναι αυτόματα αποκλεισμένοι από στοιχεία εκείνα που αμφισβητούν τον

στοιχεία εκείνα που αμφισβητούν τον παραδοσιακό ρόλο του αστικού δημόσιου χώρου και της πλατείας και εμφανίζοντας τις πόλεις ανίκανες να προκαλέσουν τον ενδιαφέρον για άμεση και αδιαμεσολάβητη κοινωνική επαφή και συμμετοχή.

Μέσα στο πλαίσιο της νέας αυτής ιδιωτικότητας, η ψηφιακή "υπόσταση" του ατόμου αλλοιώνει τη σχέση του με τον πραγματικό χώρο. Αντικείμενα, χώροι, κτίρια και ιδρύματα κατασκευάζονται, πλοηγούνται, βιώνονται πάντα διαμεσολαβημένα από την οθόνη του υπολογιστή, καταργώντας την ανάγκη για φυσική εγγύτητα οικονομικών μονάδων και πόλης, κατοικίας και εργασίας, συναλλασσόμενων υποκειμένων. Υπό την πίεση των νέων δεδομένων οι παλιές χρήσεις του αστικού χώρου καταργούνται, οι επιχειρήσεις μεταφέρονται σε τεχνοπόλεις και επιχειρηματικά πάρκα εκτός της αστικής ζώνης, οι παραστάσεις του φυσικού χώρου γίνονται ολοένα και λιγότερες, οι έννοιες των ορίων και του τόπου γίνονται αφηρημένες και ρευστές.

Αυτή η κρίσιμη αλλοίωση και μεταβολή της κοινωνικότητας έχει σημαντικές διαφοροποιήσεις στα κοινωνικά στρώματα καθώς τα επηρεάζει ανάλογα με τη δυνατότητα τους να έχουν πρόσβαση στην τεχνολογία και στην ειδική γνώση που απαιτείται για τη χρήση της. Για παράδειγμα, οι ψηφιακά αναλφάβητοι είναι αυτόματα αποκλεισμένοι από το γίνονται οι παρίες της μεταμοντέρνας κοινωνικότητας και περιορίζονται στην παθητική κατανάλωση περιεχομένου που σερβίρεται από την τηλεόραση. Αντίθετα, οι γνώστες της ψηφιακής γλώσσας, αλλά κυρίως οι έχοντες τη δυνατότητα απόκτησης των νέων εργαλείων επικοινωνίας (κινητές συσκευές, υπολογιστές, gadgets) μεταβάλλονται σε υπερκοινωνικά όντα κατανάλωσης και παραγωγής περιεχομένου, που κατακλύζει το νέο ψηφιακό δημόσιο χώρο.

Είναι όμως ο νέος αυτός δημόσιος χώρος αληθινά κοινός ή διαστρωματώνεται τελικά από την δυνατότητα στην πρόσβαση, που με τη σειρά της εξαρτάται από τη δυνατότητα να αποκτήσει κανείς τα εργαλεία του ως καταναλωτής; Όπως και ο υλικός δημόσιος χώρος, έτσι και ο ψηφιακός δημιουργεί αποκλεισμούς και τελικά αφορά σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, την νέα καταναλωτική και γνωστική ελίτ.

Παράλληλα, η ήδη φορτισμένη από την κατανάλωση ιδιωτικότητα, το κλείσιμο στο σπίτι-παράδεισο, η περιορισμένη κυκλοφορία στο δρόμο και η εκτόνωση πρωτίστως σε προστατευόμενα κέντρα αναψυχής συνθέτουν το πλαίσιο μέσαστο οποίο αναδύεται μια νέα σχέση ανάμεσα στο δημόσιο και το ιδιωτικό, μέρια στεγανοποιημένα και καλά προστατευμένα από την οθόνη του υπολογιστή ή της τηλεόρασης. Το υποκείμενο της κοινωνίας του θεάματος

συμμετοχή στο δημόσιο χώρο και λόγο και την αποδέχεται το ίδιο στωικά ως συνθήκη της ύπαρξης του, την αποζητά ως λύτρωση που το διασώζει από την έκθεση στην πραγματικότητα και τους καλά σκηνοθετημένους κινδύνους της.

*«Ο ψηφιακός χώρος, ακίνδυνος για το σώμα και εφοδιασμένος με μια γκάμα εργαλείων (ψευδό)επιλογών (τηλεκοντρόλ, ποντίκι, σχολιασμός) που τροφοδοτούν το πνεύμα, προσδίδει στο άτομο μια αίσθηση ασφάλειας που το αποκόπτει από την ανάγκη να εκτεθεί και να εκθέσει την ιδιωτικότητα του στο φυσικό δημόσιο χώρο. Έτσι η ασφάλεια προκύπτει ως συνθήκη ύπαρξης του.» Όπως περιγράφει ο Mike Davis στο βιβλίο του "City of Quartz" (*Mike Davis, 1990*) , καθώς το ζήτημα της ασφάλειας αποκτά πρωτεύουσα σημασία, η τοποθέτηση καμερών στους δημόσιους κοινόχρηστους χώρους προκύπτει ως κάτι αυτονόητο, καταστρατηγώντας τις ελευθερίες των πολιτών, μετατρέποντας την πόλη σε "πόλη-φρούριο" και συγκροτώντας μια νέα "οικολογία του φόβου".*[4]

4
Μπίστη Μαριάννα, (2012:57)

Μέσα στο πλαίσιο της νέας αυτής ιδιωτικότητας, η ψηφιακή "υπόσταση" του ατόμου αλλοιώνει τη σχέση του με τον πραγματικό χώρο. Αντικείμενα, χώροι, κτίρια και ιδρύματα κατασκευάζονται, πλοηγούνται, βιώνονται πάντα διαμεσολαβημένα από την οθόνη του υπολογιστή, καταργώντας την ανάγκη για φυσική εγγύτητα οικονομικών μονάδων και και πόλης, κατοικίαςκαι εργασίας, συναλλασσόμενων υποκειμένων."

Υπό την πίεση των νέων δεδομένων οι παλιές χρήσεις του αστικού χώρου καταργούνται, οι επιχειρήσεις μεταφέρονται σε τεχνοπόλεις και επιχειρηματικά πάρκα εκτός της αστικής ζώνης, οι παραστάσεις του φυσικού χώρου γίνονται ολοένα και λιγότερες, οι έννοιες των ορίων και του τόπου γίνονται αφηρημένες και ρευστές".[5] (Τσουκαλά Κυριακή, Δανιήλ Μαρία 2000:15)



1.4

Ρευστή πόλη

"Στη Χλόη, τη μεγάλη πόλη, τα άτομα που περπατάνε στους δρόμους δεν γνωρίζονται μεταξύ τους. Σε κάθε τους συναπάντημα φαντάζονται χίλια πράγματα ο ένας για τον άλλον, τις συναντήσεις που θαμπορούσαν να πραγματοποιηθούν μεταξύ τους, τις συζητήσεις,τις εκπλήξεις, τα χάδια, τις δαγκωματιές. Κανένας όμως δεν χαιρετά κανέναν, τα βλέμματα διασταυρώνονται για μια στιγμή, ύστερα δραπετεύουν, ψάχνουν άλλα βλέμματα, δε σταματάνε πουθενά.''
(Italo Calvino, 2000:27)

Με την πληθυσμιακή συσσώρευση, οι μητροπόλεις (παλιές και νέες) εξαπλώνονται ασταμάτητα, καταλαμβάνοντας έκταση που ποτέ έως τώρα δεν ήταν δυνατόν να καταλαμβάνουν. Η παραδοσιακή μορφή της πόλης δεν υπάρχει πια καθώς διασκορπίζεται σε πολλαπλά διάχυτα και ομοιογενή αστικά αποσπάσματα. Η πληροφορική έκρηξη, η έννοια της κινητικότητας, οι μεταφορές υψηλής ταχύτητας και τα δίκτυά τους, αποτελούν ζωτικά στοιχεία της αποσπασματικής πόλης, μέσα στην οποία εκμηδενίζονται οι αποστάσεις και εξαφανίζονται οι ενδιάμεσοι τόποι. (Μπίστη Μαριάννα, 2012)

Ο κοινωνιολόγος François Ascher χρησιμοποιεί τον όρο «Μετάπολη» για να περιγράψει αυτή τη νέα μορφή χαλαρής αστικής συγκέντρωσης με κέντρο τη μητρόπολη για τη διαμόρφωση μιας δεξαμενής εργασίας, κατοίκησης και δραστηριοτήτων. Ένα νέο καθεστώς «τεχνητής εγγύτητας» αντικαθιστά τη «χωρική» εγγύτητα που ιστορικά αποτελούσε αναγκαία προϋπόθεση ανάπτυξης της πόλης και του τόπου.

Το εφήμερο, το παροδικό, το ρευστό, αρχισαν να κυριαρχούν δίνοντας την εντυπωση μιας πόλης σε αταξία. Ενας λαβυρινθώδης τόπος σε συνεχη εναλλαγή προσώπων και καταστάσεων άρχισε να προκαλεί αισθήματα ανασφάλειας και μιας απροσδιοριστης απειλής. Η ευθραυστότητα της

ανθρώπινης ύπαρξης εκφράστηκε μέσα από το **σοκ της μητρόπλης** ως φόβος της ετερότητας, του αγνώστου.

Αυτό αντικατοπτρίζεται στο χώρο καθώς εντείνεται η ρευστότητα της σχέσης μεταξύ δημοσίου – ιδιωτικού, με συνεχείς αλληλοδιεισδύσεις.

Ο διαχωρισμός της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής, απόλυτος κατά τον 18ο αιώνα, έναν αιώνα αργότερα (με την έλευση του βιομηχανικού καπιταλισμου) άρχισε να ταλαντεύεται, με το δημόσιο τομέα να παραχωρεί τη θέση του σε μια νέα ιδιωτική κυριαρχία οικειότητας και αυθεντικότητας.

Ο κοινωνικός ατομικισμός ή αλλιώς η εξατομίκευση της προσωπικότητας άρχισαν να τίθενται ως κατευθυντήριες δυνάμεις προς την εκπλήρωση μιας «κοινωνίας της οικειότητας». (Sennett R., 1999) Η οικειότητα, γίνεται αντιληπτή ως μια προσπάθεια εξάλειψης των ετεροτήτων και αυτονόμησης του υποκειμένου, προβαλλόμενη στο χώρο μέσω διαχωρισμών.

Οι διαχωρισμοί αυτοί, θέτουν περιορισμούς στην πρόσβαση και τη χρήση του χώρου της πόλης, άλλοτε ιδιωτικών χώρων με δημόσιο προφίλ στις οποίες ο έλεγχος ταυτοποίησης καθίσταται εμφανής ή απρόσιτων ιδιωτικών θυλάκων στους οποίους η πρόσβαση είναι αυστηρά περιορισμένη για συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις ο κατακερματισμός του χώρου και η και η κατάλυση του δημόσιου χαρακτήρα του είναι εμφανείς και εκφράζουν συντονισμένες προσπάθειες "εξάλειψης της ετερογένειας και του κοινωνικού συγχρωτισμού".
(Ορφανίδου Στεφανία, 2014:38)

Ο δημόσιος χώρος της διάχυτης πόλης μεταλλάσσεται χάνοντας την έννοια της κεντρικότητας, ενίοτε παραμένει ασχεδίαστος και άλλοτε παραμελημένος, το φυσικό τοπίο άλλοτε αξιοποιείται και άλλοτε καταστρέφεται, η πολεοδομία είναι ανύπαρκτη σύμφωνα με τους συμβατικούς όρους, η αρχιτεκτονική μεταβάλλεται διαρκώς και ρευστοποιείται. Η σύγχρονη πόλη γίνεται όλο και περισσότερο ο χώρος του αποξενωμένου ανθρώπου, ο χώρος της λειτουργικής διεκπεραίωσης.

02

Γενεαλογια των ΠΕΡΙΧΑΡΑΚΩΜΕΝΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Προαστιοποίηση

"Μετά απ'όλα αυτά ο σύγχρονος κάτοικος χρειάζεται επιτακτικά ένα σπίτι (δικό του και μόνο δικό του) με κήπο, πισίνα, γκαράζ για τα αυτοκίνητα του και χώρο για να βάλει υα γκάτζετ του να χαλαρώσει. Μετά από τέτοια μέρα δεν θέλει να ακούσει την παραμικρή φασαρία δρόμου, να οσμίζεται το παραμικρό καυσαέριο, οποιαδήποτε αίσθηση πόλης. Γεννηθήτω ο πολιτισμός των προαστίων." (Α. Μουτσόπουλος)

Στο πρώτο κεφάλαιο μιλήσαμε για την αστική διάχυση, ένα πολύπλευρο φαινόμενο που περιγράφει την άναρχη εξάπλωση του αστικού ιστού και των λειτουργιών της πόλης στον περιαστικό χώρο, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται αστικές συγκεντρώσεις χαμηλής πυκνότητας. (Ο. Ευτυχιάδου, Κ. Λαλένης, 2013)

Ήδη μετά την οικονομικη κρίση του 1929 ξεκίνησε η στροφή των μεσαίων τάξεων προς τα προάστια εξαιτίας των παρηκμασμένων κέντρων, κυρίως στις ΗΠΑ αλλά και σε άλλα μεγάλα Ευρωπαϊκά κράτη. Τα προάστια συνδέθηκανν με τα ιδανικά και τις επιδιώξεις του πληθυσμού και αποτέλεσαν ενσάρκωση του Αμερικανικού ονείρου καθώς πρόσφεραν εγγύτητα στη φύση, ασφάλεια, αξιοπιστία. Τα σπίτια του Frank Lloyd Wright αποτέλεσαν αρχέτυπο για κάθε οικογένεια.

Στα μεσοαστικά προάστια του '50 ο σχεδιασμός μονομερούς λειτουργίας έφτασε σε ακραίο σημείο. Τα σπίτια οικοδομούνταν ανά τετράγωνο σε τεράστιους αριθμούς ενώ οι υπηρεσίες βρισκόνταν αλλού. Η τάση αυτή ενισχύεται από τα αναπτυσσόμενα εμπορικά κέντρα στις παρυφές των πόλεων και τις κατασκευαστικές εταιρείες που εκμεταλλεύονται το γεγονός. Αυτή η μορφή οικιστικής ανάπτυξης συνέβαλλε σημαντικά στην αποξένωση, την εκοάρτηση από την πόλη και την κυκλοφοριακή συμφόρηση και συναντάται παγκοσμίως στο Ontario του Καναδά, στη Levittown στη Νέα Υόρκη, στη Μπραζίλια, Euston Center στο Λονδίνο και αλλού.

εικόνα
Seaside, Florida



Επακόλουθα εμφανίζεται και το αμερικανικό κίνημα Νέα Πολεοδομία στις αρχές του '80. Στόχος του ήταν η δημιουργία γειτονιών που θα μιμούνταν τις μικρές κοινότητες του 20ου αιώνα ενάντια στην ανεξέλεγκτη αστική εξάπλωση. Αναφέρεται συχνά στον όρο νοσταλγία και στην επιστροφή σε μια κατάσταση λιγότερο περίπλοκη ενός φαντασιακού παρελθόντος, στην ουσια όμως είναι περισσότερο η φαντασιακή εικόνα της κοινότητας, παρά η ίδια η κοινότητα που επαναφέρεται. Έτσι δημιουργούνται κοινότητες που αντανακλούν το φόβο για το αστικό, παρά μια νέα αστικότητα. Στη Χάρτα της Νέας Πολεοδομίας του 2000 οι υποστηρικτές της πρότειναν ανθρωποκεντρικές γειτονιές με νεοπαραδοσιακά στοιχεία, ισοροπημένη ανάπτυξη, εργασιακές ζώνες, φιλικές προς το περιβάλλον και τις μετακινήσεις.

Μια κανονιστική συνθετική κατευθυνση με μεγάλη λαϊκή απήχηση. μια εγγυημένη επένδυση κεφαλαίου και πρόσθετα δημοτικά τέλη για τους Δήμους που τους δέχονταν. Στην πιο προφανή εκδοχή της, η Νέα Πολεοδομία αντιπροσωπεύει μια απόδραση από την πόλη, αλλά η σημασία της είναι βαθύτερη. Τα απαστράπτοντα λευκά τοπία της Ακτής της Φλόριντα είναι αναπόσπαστα δεμένα με την ρεβανσιστική πόλη σαν σενάρια μιας εναλλακτικής πηγής εξουσίας. Τα νέα αστικά τοπία είναι φαντασιώσεις ότι ο κόσμος μπορεί να είναι διαφορετικός, φαντασιώσεις που, μέσα στους αυστηρά ελεγχόμενους χώρους των νέων αστικών διαμορφώσεων, γίνονται αληθινές. Εντός των σχεδιαστικών ιδεών και των τοποθεσιών της νέας πολεοδομίας, ο κόσμος μπορεί να γίνει ασφαλής. Με τη βοήθεια και συμμετοχή επενδυτών του real estate κατασκευάζονται άμεσα οι πρώτοι οικισμοί. Τα πιο σημαντικά έργα είναι : η γειτονιά Kentlands έξω από τη Washington και το συγκρότημα Seaside στη Florida. (Στο τελευταίο γυρίστηκε το φιλμ "The True Man Show"). οδομίας, ο κόσμος μπορεί να γίνει ασφαλής. Με τη βοήθεια και συμμετοχή επενδυτών του real estate κατασκευάζονται άμεσα οι πρώτοι οικισμοί. Τα πιο σημαντικά έργα είναι : η γειτονιά Kentlands έξω από τη Washington και το συγκρότημα Seaside στη Florida. (Στο τελευταίο γυρίστηκε το φιλμ "The True Man Show").

Σύμφωνα με πραγματοποιημένα έργα είναι φανερό ότι η εφαρμογή της Νέας Πολεοδομίας απευθύνεται κυρίως σε υψηλά εισοδήματα και προάγει τον κοινωνικό και φυλετικό διαχωρισμό. Ενώ θεωρητικά απορρίπτονται διακρίσεις, η πρακτική εφαρμογή των επιδιώξεων επιφέρει τα αντίθετα αποτελέσματα. Έξηγηση του φαινομένου μπορεί να αποτελεί ότι η πλειοψηφια εφαρμογών αναφέρεται σε ιδιωτικούς συνοικισμούς που στοχεύουν στην προσέλκυση αγοραστών από ανώτερα στρώματα και όχι επεμβάσεις σε υποβαθμισμένες περιοχές. Οι προτάσεις της Νέας Πολεοδομίας συμβαδίζουν χρονολογικά και σχεδιαστικά με την ανάπτυξη κοινοτήτων ελεγχόμενης εισόδου καθώς οι σχεδιαστές του χρησιμοποιήσαν τη θεωρία αλλά και μορφολογικά στοιχεία.


1
STALLION

EAGLE WATCH




NO ANIMALS ALLOWED
PLEASE CLOSE THE GATE


ELECTRONIC ALARM SYSTEMS
TEL: 342-2052


FEARLESS


INGOZI - GEVAAR - DANGER







Οχυρωμένη κοινότητα:[4] **(gated community, περιφραγμένη ή φρουρούμενη κοινότητα):**
ένα οικιστικό σύνολο με περιορισμένη πρόσβαση. Οι φρουρούμενες κοινότητες περιέχουν συνήθως χρήσεις κατοικίας, εργασίας, εμπορίου και αναψυχής. Συχνά εκμεταλλεύονται χώρους κατά βάση δημόσιους, που όμως συντηρούνται από τους κατοίκους με αντάλλαγμα την αποκλειστικότητα στη χρήση τους. Μπορεί να περιβάλλονται από τοίχο, ο οποίος έχει διακοσμητικό, οχυρωματικό ή διαχωριστικό χαρακτήρα, όμως σχεδόν πάντοτε διαθέτουν σημεία ελέγχου στις εισόδους τους, συχνά περιπολούνται από ιδιωτική αστυνομία και παρακολουθούνται από κάμερες ασφαλείας.

Ως επι το πλείστων, λειτουργούν με εσώτερικό κανονισμό ενώ ένα συλλογικό όργανο αναλαμβάνει την διεκπεραίωση των λειτουργικών αναγκών της και την εξασφάλιση των συμφερόντων της. (Πλιώτας Βασίλειος,Τόλιος θεόδωρος, 2008-2009)

Στον όρο «οχυρωμένες κοινότητες» περιλαμβανονται οι «φυλασσόμενες γειτονιές» (Enclosed neighbourhoods) καθώς και τα «οχυρωμένα χωριά» (Security villages) . Οι «φυλασσόμενες γειτονιές» είναι υπάρχουσες γειτονιές στις οποίες η πρόσβαση ελέγχεται από πύλες ή μπάρες που τοποθετούνται σε δρόμους της πόλης και οριοθετούνται με τοίχο ή φράχτη,μετατρέποντας, αυτομάτως τον δημόσιο χώρο της πόλης σε «ημιδημόσιο» ή ιδιωτικό. Τα «οχυρωμένα χωριά» είναι αναπτύξεις περιοχών εξ ολοκλήρου από ιδιωτικούς οργανισμούς, όπου συνήθως δεν έχουν άμεση αναφορά σε μια πόλη.

Οι οχυρωμένες κοινότητες συνήθως διακρίνονται από 5 βασικά τεχνικά/χωρικά χαρακτηριστικά:

Το **όριο** (τοιχος ,κιγκλιδωματα) τόσο σε επίπεδο συμβολικό, ως η οριοθέτηση ενός διαφορετικού κόσμου με δικούς του κανόνες, αλλά και σε επίπεδο πρακτικό, για τον αποτελεσματικό έλεγχο και την αποθάρρυνση των επίδοξων εισβολέων, είναι ίσως το βασικότερο χαρακτηριστικό που συναντάται σε όλες τις παραλλαγές τόσο των οχυρωμένων χωριών όσο και των φυλασσόμενων γειτονιών. (Πλιώτας Βασίλειος,Τόλιοςθεόδωρος, 2008-2009)

Η **ιδιωτική εταιρεία ασφαλείας (secutity)**. Οι ιδιοκτήτες ή η εταιρία κατασκευής καταφεύγει σε μία ιδιωτική εταιρία σεκιούριτι για να φυλάξει αποτελεσματικά όλη την έκταση.Ηλεκτρονικοί αισθητήρες, συστήματα ενδοεπικοινωνίας, κάμερες παρακολούθησης είναι μερικά από τα

4 Enclosed neighbourhood in perspective, Adri van de Wetering (B.TRP, University of Pretoria) http://www.gatedcomsa.co.za/docs/enclosed_neighbour.pdf

«εργαλεία» των ιδιωτικών εταιριών ασφάλειας . Περιπολίες μέσα και έξω από τα τείχη, βάρδιες στα μόνιτορ και στις εισόδους, συμπληρώνουν το σύστημα ασφάλειας. (Πλιώτας Βασίλειος, Τόλιος Θεόδωρος, 2008-2009)

Η **πύλη (είσοδος έξοδος)** αποτελεί κομβικό σημείο για την κοινότητα καθώς εκεί διεξάγεται το ζήτημα της προσβασιμότητας. Το τείχος και οι πύλες είναι το πρόσωπο της κοινότητας προς τον υπόλοιπο κόσμο.Πέρα από τις πινακίδες και τους φρουρούς, υπάρχει μια ολόκληρη αρχιτεκτονική και πολεοδομική αντιμετώπιση των κοινοτήτων αυτών έτσι ώστε να τονιστεί η είσοδος σε έναν άλλο χώρο για λίγους. Όσο πιο επιβλητική η πύλη, τόσο περισσότερη αίγλη αποκτά η κοινότητα. (Αντωνάτου Β., Δανέση Ε., Μουργη Γ., 2010)

Ο **εσωτερικός κανονισμός,** ένα σύνολο κανόνων, που διαμορφώνεται από τους ίδιους τους κατοίκους ή την εταιρία διαχείρισης, το οποίο εξασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία του οικισμού, καθορίζει τις υποχρεώσεις των ενοίκων και τις ελευθερίες μέσα στην κοινότητα.Προβλέπει πρόστιμα για τους παραβάτες και καθορίζει τους κανόνες χρήσης των εγκαταστάσεων (γήπεδα, πισίνες κλπ). (Παπακωνσταντίνου Πέτρος, 2002) Το αντιπροσωπευτικό όργανο (συνέλευση ιδιοκτητών) ουσιαστικά κυβερνά την κοινότητα με υποχρέωση να επιλύει τα τυχόν προβλήματα της. Συνήθως δρα σαν δρα σαν μια ισχυρή ομάδα πίεσης διεκδικώντας υποχρεώσεις των ενοίκων και τις ελευθερίες μέσα στην κοινότητα.Προβλέπει πρόστιμα για τους παραβάτες και καθορίζει τους κανόνες χρήσης των εγκαταστάσεων (γήπεδα, πισίνες κλπ). Παπακωνσταντίνου Πέτρος Το αντιπροσωπευτικό όργανο (συνέλευση ιδιοκτητών)ουσιαστικά κυβερνά την κοινότητα με υποχρέωση να επιλύει τα τυχόν προβλήματα της. Συνήθως δρα σαν μια ισχυρή ομάδα πίεσης, διεκδικώντας προνόμια και εξαιρέσεις από την τοπική αυτοδιοίκηση. Σε πολλές περιπτώσεις απαιτεί απαλλαγή από φορολογία η αναπροσαρμογή της δημοτικής φορολογίας, ώστε να απαλλαχθεί η κοινότητα από δημοτικά τέλη για υπηρεσίες οι οποίες δεν την επωφελούν άμεσα. (Παπακωνσταντίνου Πέτρος, 2002)

Τυπολογίες:

Υπάρχουν τέσσερις βασικοί τύποι οχυρωμένων κοινοτήτων (Πλιώτας Βασίλειος,Τόλιος θεόδωρος, 2008-2009):

Οι **prestige communities** (κοινότητες γοήτρου), που φιλοξενούν αποκλειστικά πλούσιους και διάσημους κατοίκους και αποτελούν status symbol, καθώς και μέσο αποφυγής της δημοσιότητας.

Οι **life style communities,** που απευθύνονται σε εύπορους συνταξιούχους, και πέρα από τον οικισμό παρέχουν και εγκαταστάσεις πολυτελούς αναψυχής. όπως τέννις , γκόλφ κλπ.

Οι **security zone communities,** κοινότητες που οχυρώνονται με στόχο





την αύξηση της ασφάλειάς των κατοίκων τους, καθώς βρίσκονται συνήθως όπου διακρίνονται έντονες κοινωνικοοικονομικές αντιθέσεις .

Οι **purpose-designed communities** που αναφέρεται κυρίως στην ασφαλή διαμονή και τροφοδοσία ξένων π.χ. εργατικών ενώσεων στην μέση ανατολή, χτισμένων για την πετρελαϊκή βιομηχανία. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και οι λεγόμενες κλειστές πόλεις (closed cities) της Σοβιετικής ένωσης όπου συνήθως φιλοξενούσαν στρατιωτικές, βιομηχανικές ή επιστημονικές εγκαταστάσεις. Ητοποθεσία ήταν απόρρητη, δεν φαινόντουσαν στους χάρτες και οι κάτοικοι υπέκειντο σε συγκεκριμένους περιορισμούς με την είσοδο τους. Στην μοντέρνα Ρωσία μετονομάστηκαν σε «closed administrative-territorial formations» (κλειστοί διοικητικοί-εδαφικοί σχηματισμοί)





ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΠΑΛΙΟΤΕΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

Ο καθηγητής του Τεχνολογικού Ι νστιτούτου της Μασαχουσέτης, Λέστερ Θάροου, στο βιβλίο του «Το μέλλον του καπιταλισμού» γράφει:

«στους Σκοτεινούς Χρόνους, το ιδιωτικό συνέθλιψε το δημόσιο. Οι ληστές έγιναν διαδεδομένο φαινόμενο και η κοινή γνώμη θεωρούσε ότι η δράση τους ήταν ένα είδος εκδίκησης εναντίον του κοινωνικού και πολιτικού κατεστημένου (από εδώ και ο λαϊκός μύθος για τον Ρομπέν των Δασών). Ο χυρωμένοι φεουδαρχικοί πύργοι και δουλοπάροικοι αντικατέστησαν τις ανοχύρωτες πόλεις και τους ελεύθερους πολίτες. Για να είναι ασφαλείς στα σπίτια τους, οι άνθρωποι δεν μπορούσαν να ζουν στο ισόγειο, αλλά σκαρφάλωναν στο δεύτερο όροφο για να κοιμηθούν, χρησιμοποιώντας κινητές σκάλες.οι συμμορίες και η βία στους δρόμους ήταν ένας από τους κύριους λόγους γι' αυτήν την αναδίπλωση. Τα γκράφιτι κυριαρχούσαν στους δρόμους του πρώιμου Μεσαίωνα, όπως ακριβώς γίνεται στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις. Στις κοινωνίες μας, όπως και κατά τους Σκοτεινούς Χρόνους, το ιδιωτικό συντρίβει και πάλι το δημόσιο.»

Παραδείγματα οικιστικών σχηματισμών ελεγχόμενης εισόδου συναντάμε στην ιστορία πολλών χωρών. Άσχετα με την κοινωνική θέση, η επιδίωξη για ασφάλεια είναι τόσο παλιά όσο και η ίδια η ανθρώπινη ύπαρξη. Οι προϊστορικοί λιμναίοι οικισμοί, οι τειχισμένες πόλεις των αρχαίων χρόνων και οι μεταγενέστεροι οικισμοί εντάσσονται σε αυτό το πλαίσιο, αλλά με την διαφορά ότι ήταν για την προστασία τους από τον εχθρό – κατακτητή.

Οι κοινότητες του 300 π.Χ. που ιδρύθηκαν στην Αγγλία από τους Ρωμαίους κατακτητές αποτελούν την απαρχή του φαινομένου των κοινοτήτων ελεγχόμενης εισόδου για λόγους εσωτερικής ασφάλειας. Οι απόστρατοι Ρωμαίοι έπαιρναν γη στην εξοχή με την υποχρέωση να την προστατέψουν.

Οι οχυρώσεις γύρω από τα σπίτια είχαν σαν σκοπό να τους προφυλάξουν από το ενδεχόμενο εξέγερσης των χωρικών. Η παράδοση των τειχών συνεχίστηκε στην Αγγλία για πολλά χρόνια. Η κληρονομιά της φαίνεται σήμερα στο αγγλικό τοπίο με τα κάστρα, τις οχυρωμένες μονές και τα μέγαρα. Πολλοί ευγενείς απομονώνονταν εξαιτίας του φόβου εξέγερσης των υπηκόων τους. Εξάλλου στο Λονδίνο η απουσία αστυνόμευσης μέχρι τον 18ο αιώνα και οι μεγάλες κοινωνικές διαφορές καθιστούσαν επιτακτική για την άρχουσα τάξη κάποια μορφή προστασίας από την αγριότητα του τοπικού πληθυσμού.

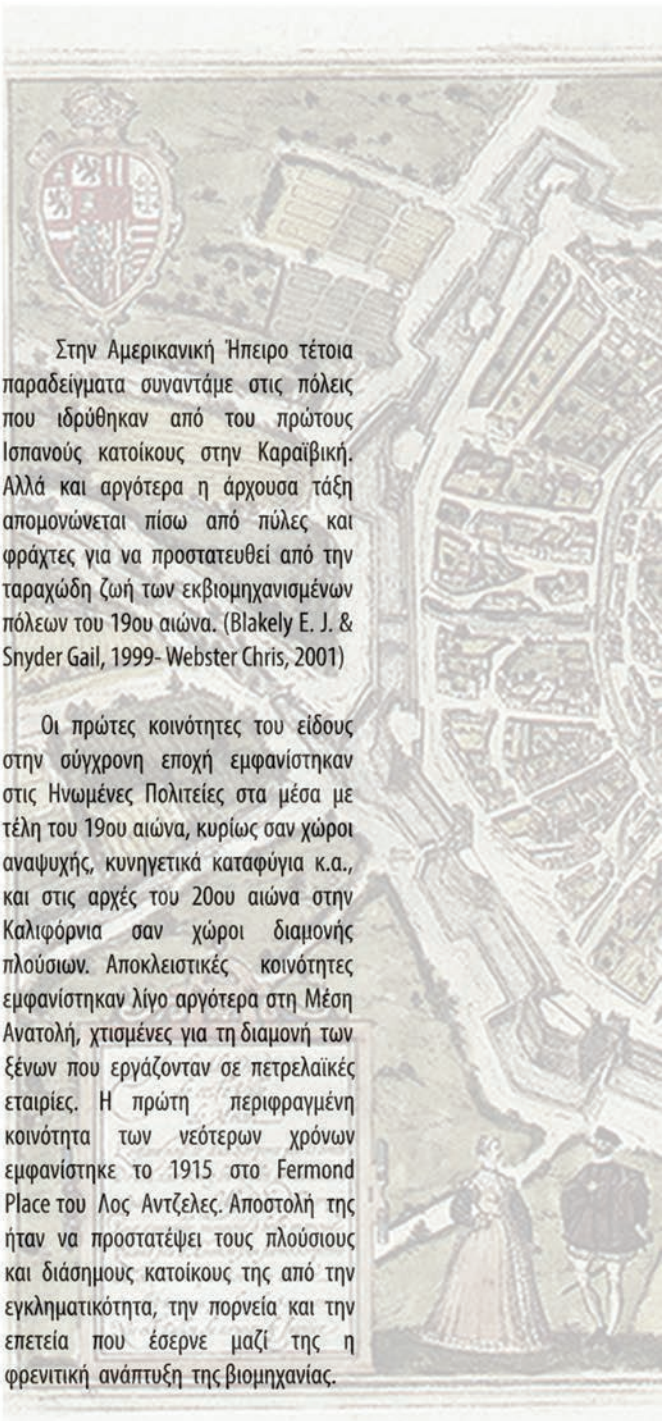

Στην Αμερικανική Ήπειρο τέτοια παραδείγματα συναντάμε στις πόλεις που ιδρύθηκαν από του πρώτους Ισπανούς κατοίκους στην Καραϊβική. Αλλά και αργότερα η άρχουσα τάξη απομονώνεται πίσω από πύλες και φράχτες για να προστατευθεί από την ταραχώδη ζωή των εκβιομηχανισμένων πόλεων του 19ου αιώνα. (Blakely E. J. & Snyder Gail, 1999- Webster Chris, 2001)

Οι πρώτες κοινότητες του είδους στην σύγχρονη εποχή εμφανίστηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες στα μέσα με τέλη του 19ου αιώνα, κυρίως σαν χώροι αναψυχής, κυνηγετικά καταφύγια κ.α., και στις αρχές του 20ου αιώνα στην Καλιφόρνια σαν χώροι διαμονής πλούσιων. Αποκλειστικές κοινότητες εμφανίστηκαν λίγο αργότερα στη Μέση Ανατολή, χτισμένες για τη διαμονή των ξένων που εργάζονταν σε πετρελαϊκές εταιρίες. Η πρώτη περιφραγμένη κοινότητα των νεότερων χρόνων εμφανίστηκε το 1915 στο Fermond Place του Λος Αντζελες. Αποστολή της ήταν να προστατέψει τους πλούσιους και διάσημους κατοίκους της από την εγκληματικότητα, την πορνεία και την επετεία που έσερνε μαζί της η φρενιτική ανάπτυξη της βιομηχανίας.

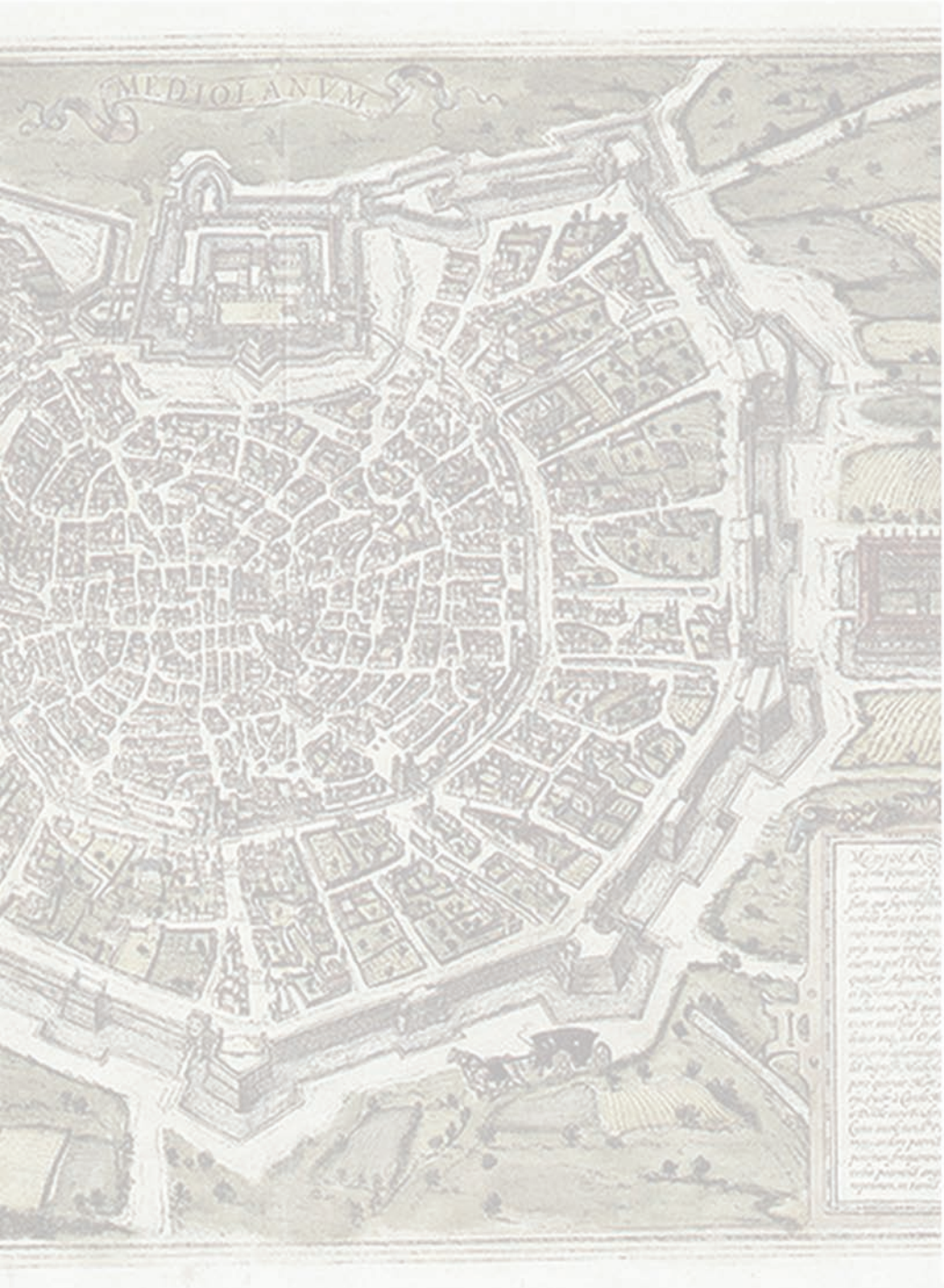
MEDIOLANVM

Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτέλεσαν οι "κλειστές πόλεις" της Σοβιετικής Ένωσης, οι παροικίες στέγασης Αμερικανών στρατιωτικών που υπηρετούσαν σε ορισμένες βάσεις του εξωτερικού αλλά και οι κοινότητες των Ισραηλινών εποίκων στα κατεχόμενα εδάφη της Μέσης Ανατολής. Στις δεκαετίες του '60 και του '70 το φαινόμενο εξαπλώθηκε και συμπεριέλαβε εκτός από τους πλούσιους και μικρά τμήματα της ανώτερης μεσαίας τάξης των Ηνωμένων Πολιτειών, με την ίδρυση κλειστών κοινοτήτων για συνταξιούχους. Αλλά η μεγάλη «έκρηξη» αρχίζει στις αρχές της δεκαετίας του '80, εποχή κατεδάφισης του κοινωνικού κράτους κάτω από τη σημαία του ρεϊγκανισμού – θατσερισμού. Στη Βρετανία, οι φρουρούμενες κοινότητες γνώρισαν μεγάλη άνοδο μετά το 2000 και σήμερα φτάνουν τις χιλιάδες, με περίπου 100.000.000 κατοίκους.

Φρουρούμενες κοινότητες υπάρχουν πλέον σε αρκετές από τις μεγάλες πόλεις του πλανήτη, ιδιαίτερα όπου υπάρχει εντονη κοινωνική ανισότητα και πρόβλημα εγκληματικότητας όπως στη Μανίλα, τη Λίμα, το Σάο Πάολο και το Ρίο ντε Τζανέιρο και άλλα μεγάλα αστικά κέντρα της Λατινικής Α μερικής. Στην αναπτυσόμενη Ρωσία, στη Βουλγαρία και στην Τουρκια. Στη Ν ότια Αφρική, μετά την κατάρρευση του ρατσιστικού καθεστώτος, πλάι στα παραδοσιακά γκέτο των μαύρων άρχισαν να κατασκευάζονται με πυρετώδεις ρυθμούς τα νέα «γκέτο των πλουσίων», καθώς το φυλετικό απαρτχάιντ έδωσε τη θέση του στο κοινωνικό.

Στο παράρτημα παρατίθενται παραδείγματα από όλο τον κόσμο που αναδυκνύουν τις διαφορές και τις ομοιότητες τους.

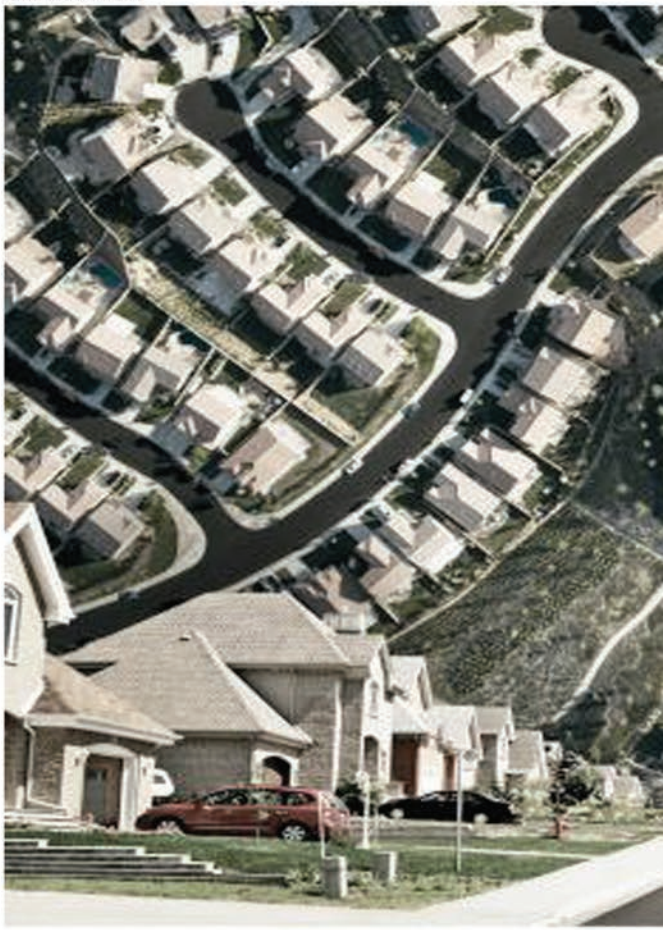

Calabasas Hills,
California



03

Τα ασφαλή προάστια

Ελληνική πραγματικότητα και διερεύνηση για αντιστοιχίες του φαινομένου στη χώρα μας.

Το τέλος της συνοίκησης, του συγχρωτισμού της συνύπαρξης?

Το προάστιο γεννήθηκε από την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της σχέσης κατοικίας-πόλης, την οποία τάραξε η βιομηχανική επανάσταση με την πληθυσμιακή αύξηση. Η ιδέα των κηπουπόλεων γεννήθηκε στις ανεπτυγμένες χώρες στις αρχές του 20ου αιώνα ως επιτακτική ανάγκη για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των οικονομικά ασθενέστερων. Αστικές εγκαταστάσεις θα εξασφάλιζαν την συλλογικότητα και θα ενεπνέαν πίστη σε μια δικαιότερη επαναδιαπραγμάτευση των κοινωνικών δεδομένων.

Η ανάπτυξη της Αθήνας παρουσιάζει αρκετές ιδιαιτερότητες. Το κέντρο κατάφερε να υπερσκελήσει όλες τις γειτονικές περιοχές ενώ η εξάπλωση της πραγματοποιείται με μικρούς οικιστικούς πυρήνες που το πλαισιώνουν. Όταν οι οικονομικές συνθήκες ωριμάζουν, αυξάνεται η οικοδομική πυκνότητα. «*Ένα συμπαγές στρώμα οικοδομών καλύπτει το λεκανοπέδιο χωρίς σημαντικές ασυνέχειες.*» (Α.Παυλίδης, 2010: 8)

Ο όρος προάστιο χρησιμοποιείται περισσότερο για να υποδηλώσει μια επιθυμία παρά μια πραγματικότητα. Είναι ελάχιστες και οικονομικά δυσπρόσιτες οι περιοχές που ανταποκρίνονται στο πρότυπο της περιοχής με χαμηλή πυκνότητα δόμησης, ελεύθερους χώρους και παραγωγικές δραστηριότητες.

Με νόμιμο ή παράνομο τρόπο, ξεκίνησε η οργανωμένη οικιστική ανάπτυξη κάλυψη λόφων, μπαζωμένες ακτές και θαμμένα ρέματα.

Στην Ελλάδα, στον αντίποδα της φιλολαικής πρακτικής, η πολεοδομική πολιτική ανέδειξε την ελληνική πόλη σε παρωδία των νόμων της ελεύθερης αγοράς. (Ιωσήφ Στεφάνου, 2005) Ξεκινά η εμπορευματοποίηση της κατοικίας και της κοινότητας. Παραδείματος χάρη, η σύσταση κρατικών συνοικισμών για πρόσφυγες, χρησίμευσε ως δελεαστικό πρότυπο σε ιδιωτικές επιχειρήσεις οι οποίες εκμεταλέυονται την περίσταση και αποσπούνν υπεραξία από το οικοδεμπόριο. (Τ. Μπίρης, 2005)

Η πρώτη προσπάθεια για σχεδιασμό οργανωμένης οικοδόμησης προαστίου πραγματοποιήθηκε στην Καστέλλα κι έπειτα στην Καλλιθέα. Ακολουθούν ο Χολαργός στα ανατολικά από την Εταιρεία Αγροπόλεων, η Εκάλη ως πρότυπη κηπούπολη που στέγαζε μεγαλεμπόρους και βιομηχάνους, το Ψυχικό, η Φιλοθέη για στέγαση υπαλλήλων τράπεζας και στα βορειανατολικά η Κηφισιά, με τα ανθοστόλιστα αρχοντικά για τη στέγαση μεγαλοτσιφλικάδων.

εικ.
αεροφωτογραφία
Αττική Τ.Ζενέτου

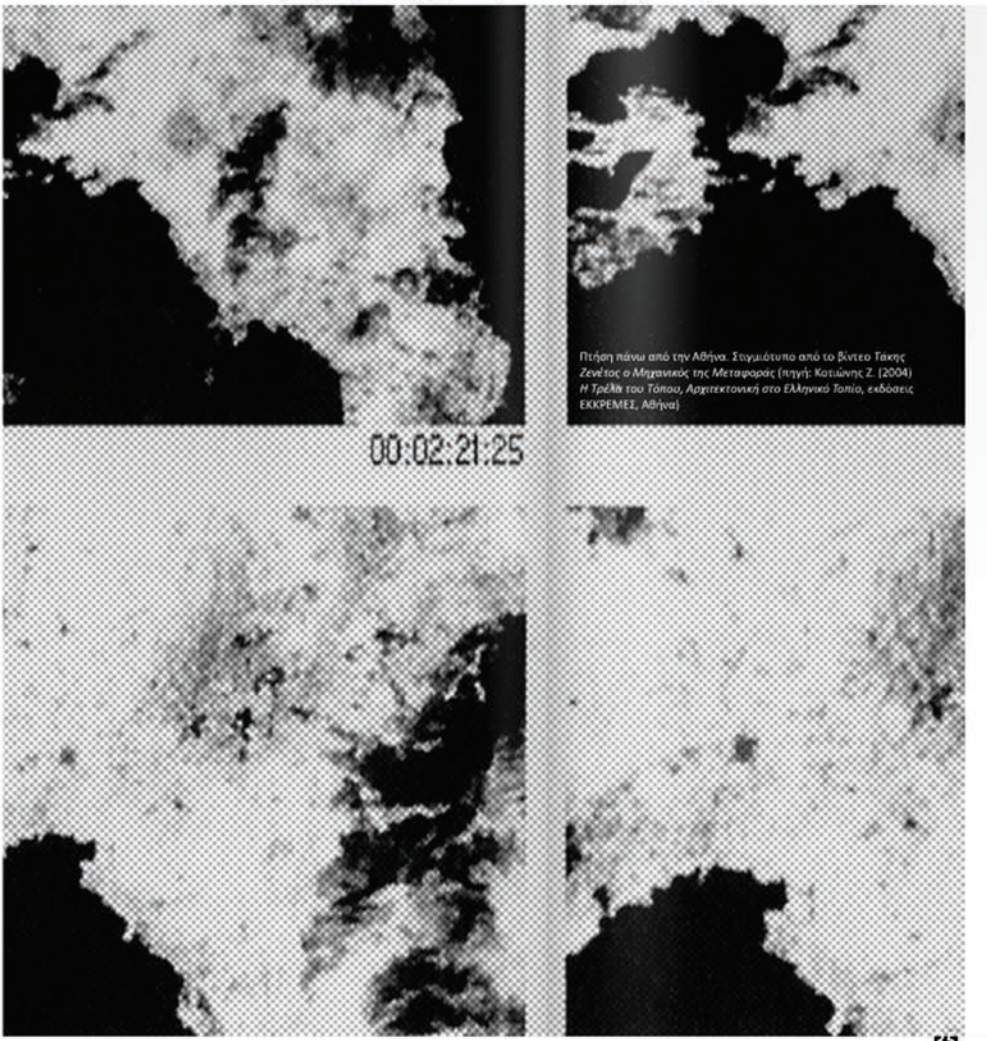

Πτήση πάνω από την Αθήνα. Στιγμιότυπο από το βίντεο Τάκης Ζενέτος ο Μηχανικός της Μεταφοράς (πηγή: Κοτιώνης Ζ. (2004) *Η Τρέλα του Τόπου, Αρχιτεκτονική στο Ελληνικό Τοπίο*, εκδόσεις ΕΚΚΡΕΜΕΣ, Αθήνα)

Ο Δήμος Παλαιού Ψυχικού

Το 1923 ο Νικολούδης σχεδιάζει το Ψυχικό με εμφανή σχεδιαστική συγγένεια με την Εκάλη που είχε σχεδίασε πρωτύτερα ο Αγαπητός στα πρότυπα του αγγλικού προαστίου συνδυασμένη με την παράδοση του γαλλικού ακαδημαϊσμού. Η τοποθεσία του δίπλα στο κέντρο το κατέστησε κατ' ευθείαν στη λίστα των ελίτ επιλογών.
Ενδιαφέρον παρουσιάζει το πώς περιγράφεται από διαφορετικές οπτικές. Ο Δήμος Παλαιού Ψυχικού περιγράφεται στο site του ως ειδυλλιακό προάστιο, ιδανικό τόπο κατοικίας με υψηλό επίπεδο ζωής. Διακρίνεται ήρεμο, ασφαλές περιβάλλον, ένα φιλόξενο μέρος που αποδέχεται ανοιχτά κάθε νέα ίδεα βελτίωσης.

Αντίθετα μια ομάδα αρχιτεκτόνων παρατηρεί: αμιγής κατοικία χωρίς εμπορικό, ψυχαγωγικό κέντρο. Δίνει έμφαση στις ιδιότυπες κυκλοφοριακές ρυθμίσεις, έντονη παρουσία σημανσης και της ιδιωτική ασφάλειας.

Η lifestyle εφημερίδα Espresso το περιγράφει ως εξής: προάστιο-φρούριο των rich and famous, κατοικία πρεσβευτών, διπλωματών, επιφανών ξένων όπου επικρατούν παλάτια 1.000 τ.μ. και ακριβά οχήματα.

Το Ψυχικό, όπως και σε άλλους παρόμοιους δήμους, εφαρμόζεται αυτή η ιδιότυπη κυκλοφοριακή πολιτική, όπως πραναφέρθηκε. Στην προσπάθεια τους να αποφύγουν διοχέτευση μποτιλιαρισμένων αυτοκινήτων από την Κηφισίας, να διατηρήσουν την ρύπανση, την ηχορύπανση και την κίνηση σε χαμηλά επίπεδα απαγορεύουν την ρύπανση, την ηχορύπανση και την κίνηση σε χαμηλά επίπεδα απαγορεύουν διαμπερή κυκλοφορία. Έτσι εφαρμόζεται ένα λαβυρινθώδες δίκτυο μονοδρομήσεων, εντατικής σηματοδότησης, πολλούς δρόμους ήπιας κυκλοφορίας και τεχνητά εμπόδια. Αυτό το δίκτυο προκαλεί στους οδηγούς απώλεια προσανατολισμού και τους αναγκάζουν σε μια άσκοπη περιπλάνηση.

Ουσιαστικά καθιστούν τους μη δημότες ανεπιθύμητους απαγορεύοντας την είσοδο στους 'μη έχοντες εργασία' Με αυτόν τον τρόπο ανατρέπουν την ισορροπία της δημοκρατία στην πόλη θεωρώντας ότι οι δρόμοι ανήκουν στους δημότες. «*Η προστασία ανάγεται σε δικαίωμα ισχυρότερη της ελευθερίας της κίνησης*».

Λόγω ισχυουσών όρων δόμησης και φυσικά οικονομικής επιφάνειας το κτιριακό απόθεμα αποτελείται από μονοκατοικίες ή μικρά συγκροτήματα τοποθετημένα σε σύστημα πανταχόθεν ελεύθερο με περίσσεια δωματίων και ελεύθερων χώρων. Η κατοικία είναι επίδειξη ισχύος, ανάδειξη οικονομικού status, οικογενειακή επιτυχία και lifestyle. Αξοσημείωτος είναι ο χειρισμός του ορίου της ρυμοτομικής γραμμής των κατοικιών. Το κατώφλι δεν αποτελέι γραμμή ενότητας ή έστω φίλτρο του μέσα με το έξω αλλά με την αυστηρή περίφραξη, ηλεκτρικά φυλασσόμενη μετρέπεται σε ζώνη επίβλεψης και συντελεί στην απόλυτη αποκοπή.




ΨΥΧΙΚΟ
VII
Εθνικός Κήπος
ΚΟΛΛΕΓΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΑΡΕΙΑΚΟΝ
ΚΑΙΜΑΞ





«Τα εκτός περιορισμένης αστικής δόμησης επιφανή σπίτια, μοιάζουν να ορθώνονται περισσότερο (όχι με καλλιτεχνία ή σύμφωνα με τα αρχιτεκτονικά ρεύματα) αλλα ανάλογα με τις φαντασώσειςκαι τις ελπίδες, συμβολικές επιθυμίες, κρυφούς πόθους, οικονομικές συγκυρίες και φανερές παρεκβάσεις οικοδομικών κανονισμών.» Κ. Μπίρης, (2005:46)

Τεχνητά όρια (έμμεσα, μέσω αισθητικών ρυθμίσεων) θυρωρός και ιδιωτική ασφάλεια. Τα προάστια επιθυμούν να μείνουν κλειστά και αυτόνομα.



Νοσταλγία για το παρελθόν

Οικισμός Απολλώνιον του Κ. Δοξιάδη

Ο οικισμός ανήκει στην ευρύτερη περιοχή του Πόρτο Ράφτη, εντάσσεται στο Δήμο Μαρκόπουλου. Το Πόρτο Ράφτη, ανήκει στην παράκτια ζώνη του δήμου που αποτέλεσε καλοκαιρινό θέρετρο και προορισμό απο το '60 και έπειτα, χάρη στις αμμώδεις και χαλικώδεις παραλίες που καταλαμβάνουν μεγάλο τμήμα του κόλπου. Καθώς και της μικρής απόστασης του από την Αθήνα.
Η γεωγραφική του θέση είχε προσδιοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της περιοχής. Είναι ένας παλιός παραθαλάσσιος οικισμός που επακτάθηκε μεταπολεμικά.

Χαρακτηρίζεται από άτακτη εναλλαγή αδόμητων και δομημένων εκτάσεων που οργανώνονται γύρω από το λιμάνι. Η πλειοψηφία των κατοικιών κυμαίνεται 300 – 500 τ.μ. από αυθαίρετες κατατμήσεις και πωλήσεις. Επακολούθησε η αυθαίρετη δόμηση χαμηλών και κυρίως μεσαίων τάξεων χωρίς να αποκλείονται και οι περισσότερο εύποροι. Αποτέλεσμα ήταν και μια ευρύτερη μετατροπή των χρήσεων γηςσε εμπορικές, βιοτεχνικές, χώρους αναψυχής κλπ. Η ένταξη κάποιων περιοχών εντός σχεδίου δεν ανέκοψε την οικοδομική δραστηριότητα όπου η δόμηση φτάνει μέχρι τις κορυφογραμμές των λόφων.

Στα τέλη του 1969 ο Κ. Δοξιάδης ξεκινά να σχεδιάζει το 'Απολλώνιο' οικιστικό συγκρότημα το πρώτο τμήμα του οποίου θα ολοκληρωνόταν το 1972 και το υπολοιπο μετά τον θάνατο του.

Ο οικισμός προέκυψε από ένα όραμα. Σε μια επίσκεψη του στην περιοχή, εμπνεύστηκε τη δημιουργία ενός οικισμού που θα ειχε χαρακτηριστικά απλότητας και ομορφία ενός χωριού σε ελληνικό νησί. Οραματίστηκε ένα μοντέλο οικισμού σε ανθρώπινη κλίμακα, χωρίς δρόμους και αυτοκίνητα να το διαπερνούν, αλλά με μικρά, απόκρυμνα δρομάκια, μονοπάτια, σπίτια με αυλές. Οι κατοικίες αυτές προορίζονταν για καλλιτέχνες και διανοούμενους. (A. Kyrtsis, Con. A. Doxiades Texts)

Σχεδίασε περιοχές απομόνωσης με άμεση πρόσβαση σε μικρές πλατείες και πέτρινους φράχτες, όπου κάποια δημιουργικά και ανήσυχα μυαλά θα μπορούσαν να επικοινωνήσουν και να ανταλλάξουν απόψεις και ιδέες. Στο επίκέντρο τοποθέτησε ένα θέατρο, αίθουσες καθώς και μεγάλα σαλόνια για γνωριμίες ευρύτερων γνωριμιών.



Είχε ήδη αποκτήσει τα αγροτεμαχία γης που χρειαζόταν. Επέμενε να μετέχει προσωπικά Το αισθητικό αποτέλεσμα ήταν το κύριο μέλημα του. όμως η απουσία του στα τελευταία στάδια δεν μπορούσε να ελέγξει το μεγάλο κόστος που προέκυψε. Τα οικονομικα προβλήματα ήταν η αιτία της μη επίτευξης του στόχου του. Το Απολώνιο δεν ήταν ποτέ ένα πολιτιστικό χωριό αλλά πόλος εύπορων Αθηναίων.

Παρότι το τοπίο στο Πόρτο Ράφτη άλλαξε με νέες μεταεγκαταστάσεις εργάτες τριτογενούς τομέα, μετανάστες και μόνιμους κατοίκους και δημιούργησε έναν εμφανή κατακερματισμό από υποπεριοχές, το Απολλώνιο έμεινε αναλλόιωτο.

Το Απολλώνιο αναφέρετα σε αυτή την έρευνα σαν διατύπωση διεθνών πολεοδομικών πρακτικών που επηρρέασαν τα μεγάλα προγράμματα στέγασης της εποχής και επέφεραν μια διαπραγμάτευση των ορίων στην όλο και μεγαλύτερη αναδίπλωση του ιδιωτικού και την περιχαράκωση του συλλογικού. Μια διατύπωση της ταξικότητας ενδεδυμένη με πολιτιστικές αξίες και αρχιτεκτονική ποιότητα.





Ένα βήμα προς την εξαφάνιση της γειτονιάς και της καταστρατήγησης ενός διαφορετικού ήθους συμβίωσης. Ένα βήμα προς τη μαζική και απόλυτη κυριαρχία του ιδιωτεύοντος κτίσματος ως επιτηρούμενης επικράτειας και όχι προς ελεύθερους χώρους που θα σημασιοδοτούν και θα αντανακλούν την αξία του συλλογικού γεγονότος. Ένα βήμα προς τις περιοχές ελεγχόμενης εισόδου.



Περιοχές ελεγχόμενης εισόδου στην Ελλάδα

«Στάδια του νεοέλληνα από το χωριό στην πόλη, αποτο κέντρο της πόλης στα προάστια, απο το μέτριο προάστιο στο καλό και απο κει στο καλύτερο.»
(Θ. Μουτσόπουλος)

Η Ελλάδα δεν ακολούθησε τους παγκόσμιους ρυθμούς ανάπτυξης των οργανωμένων οικιστικών συγκροτημάτων αφού ακολούθησε τον δικό της «ιδιότυπο» δρόμο επίλυσης των προβλημάτων της μεταπολεμικής περιόδου αλλά και των νεώτερων μεταναστευτικών ρευμάτων. Η παρουσία ιδιωτικών κοινοτήτων υπήρξε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 με την μορφή τουριστικών οικισμών στις παραλιακές περιοχές του λεκανοπεδίου. Όμως οι αλλαγές στον χώρο της Αττικής (Αττική Οδός, οι χωροθετήσεις των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων, ο Προαστιακός, η χωροθέτηση του Αεροδρομίου Ελ. Βενιζέλος αλλά και η τάση προαστιοποίησης) μετέτρεψαν αρκετά συγκροτήματα της ΝΑ Αττικής από περιοχές δεύτερης κατοικίας σε περιοχές πρώτης. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί και ο οικισμός Νηρηιάδες στη Σαρωνίδα.(Μπρασινίκα Μαρία,2006)

Πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες, το φαινόμενο των ιδιωτικών οικιστικών συγκροτημάτων (όπως επικράτησε ο όρος αντί για κοινότητες ελεγχόμενης εισόδου) ήταν σε εμβρυϊκή κατάσταση, και περιοριζόταν σε λιγοστά συγκροτήματα κατοικιών στα Βόρεια Προάστια (Συγκρότημα Εσπερίδων), και σε μεμονωμένα παραδείγματα ιδιωτικών δρόμων στην περιοχή της Βουλιαγμένης.

Όμως μετά του Ολυμπιακούς Αγώνες παρουσιάστηκε μία ένταση του φαινομένου γύρω από την Αθήνα. Μεγάλες ελληνικές κατασκευαστικές εταιρείες πραγματοποιούν επενδύσεις σε οργανωμένα οικιστικά συγκροτήματα. Αποτελούν οικισμούς με δικούς τους δρόμους, πάρκα, πρόβλεψη για αναψυκτήρια και παιδικές χαρές, ολοκληρωμένο δίκτυο αποχέτευσης, ύδρευσης και ηλεκτροφωτισμού και παράλληλα, με πολλούς και διαφορετικούς κοινόχρηστους χώρους, όπως πισίνες και γήπεδα, που μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες πολλών οικογενειών. Το μεγαλύτερο ίσως πλεονέκτημα που προσφέρουν αυτά τα συγκροτήματα κατοικιών στον μέσο Έλληνα ακούει στο όνομα «οργάνωση στις υποδομές» και υπόσχεται την παροχή περιβάλλοντος χώρου υψηλής ποιότητας με τη συνεχή συντήρησή του. Έμφαση δίνεται, επίσης, στη συντήρηση και τη διαχείριση του συγκροτήματος, καθώς προσφέρονται επιπλέον υπηρεσίες ασφάλειας, επισκευής βλαβών, φροντίδας κήπων, διαχείρισης κοινοχρήστων κ.ο.κ.

Το προφίλ των αγοραστών συντίθεται από συνταξιούχους από το εξωτερικό και οικογένειες που αναζητούν μία οργανωμένη και ήσυχη διαβίωση. Χωροθετημένα σε περιοχές με εύκολη πρόσβαση στον προαστιακό, στο μετρό

και στην Αττική Οδό υπόσχονται «μέσα σε μια λογική τιμή, ένα ωραίο περιβάλλον και καλή ποιότητα κατασκευής». Τέτοια παραδείγματα αποτελούν το οικιστικό συγκρότημα «ΛΟΦΟΣ ΕΝΤΙΣΟΝ», το οποίο έχει πουλήσει το 85% των κατοικιών του, και η «Ήλιδα» που δεν είχε την αναμενόμενη απήχηση. (Τσακίρη Τόνια, 2005)

Οι μεγάλες διατιθέμενες εκτάσεις, στις οποίες κατασκευάστηκαν τα δύο παραπάνω παραδείγματα, προέρχονται από την εκποίηση δημόσιας περιουσίας. Τα συγκρότημα «ΛΟΦΟΣ ΕΝΤΙΣΟΝ» κατασκευάστηκε από την κατασκευαστική REDS (του Ομίλου Ελληνική ΤΕΧΝΟΔΟΜΙΚΗ) σε μία έκταση που ήταν ιδιοκτησία του ΟΤΕ στην περιοχή της Παλλήνης, ενώ το συγκρότημα «Ήλιδα» της Lamda Development S.A. στην έκταση του Κέντρου Φιλοξενίας των Δημοσιογράφων Ξένου Τύπου (το Χωριό Τύπου κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων 2004) στο Μαρούσι. Είναι σημαντικό να αναφερθούν ότι η Lamda Development κατασκεύασε το οικιστικό συγκρότημα Αύρα, στο Κεφαλάρι, στην περιοχή της Κηφισιάς, έκτασης 10.000 τ.μ. με υψηλών προδιαγραφών κατοικίες, χώρους αναψυχής και εκγύμνασης, ιδιόχρηστους και κοινόχρηστους κήπους. Μέχρι το τέλος του 2004 είχε ήδη πωληθεί το 75% και σήμερα έχουν πωληθεί όλα. (Μπρασινίκα Μαρία, 2006)

«ΛΟΦΟΣ ΕΝΤΙΣΟΝ»

Ο "Λόφος Έντισον" σε αριθμούς(http://www.lofosedison.gr/):

37: ο αριθμός τριώροφων κτιρίων και μεζονετών

202: οι συνολικές οικίες

100-120: τα m3 καθαρού νερού που παράγει ημερησίως η μονάδα βιολογικού καθαρισμού

700: ο συνολικός αριθμός των κατοίκων
1.100: το μήκος σε m του περιμετρικού δρόμου του συγκροτήματος

2.000: ο αριθμός νέων φυτών & δένδρων που φυτεύονται από τους κατοίκους σε κάθε ετήσια δενδροφύτευση

15.000: η έκταση σε m2 που καλύπτουν οι ιδιόχρηστοι κήποι και τα πρανή

20.000: η έκταση σε m2 του κεντρικού κοινόχρηστου κήπου

70.000: η συνολική έκταση σε m2 που καλύπτει το συγκρότημα

1: η ποσότητα σε kg ελαιόλαδου που παίρνει κάθε οικία από την ετήσια συγκομιδή των ελιών του

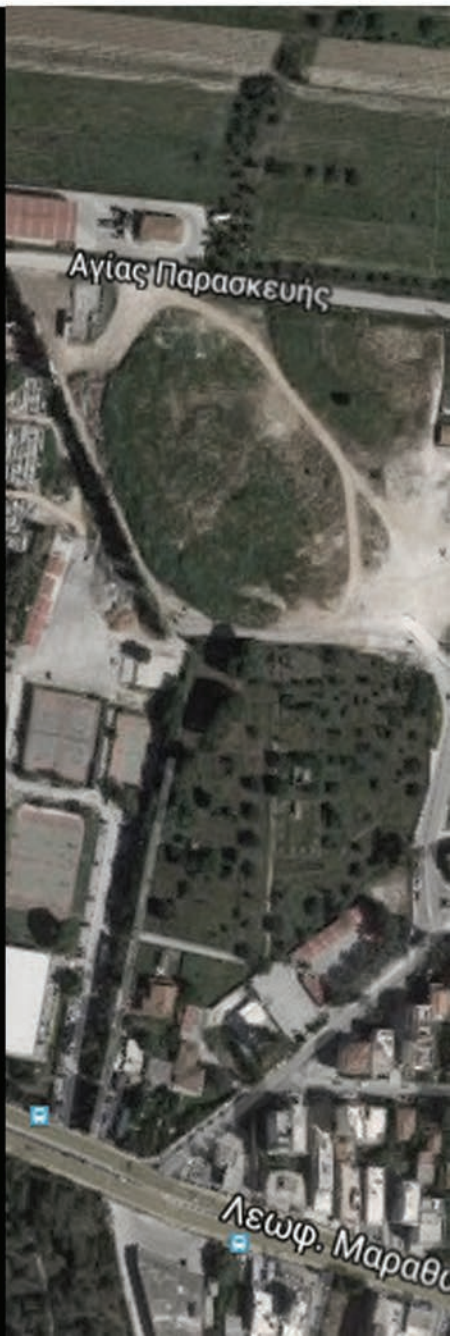

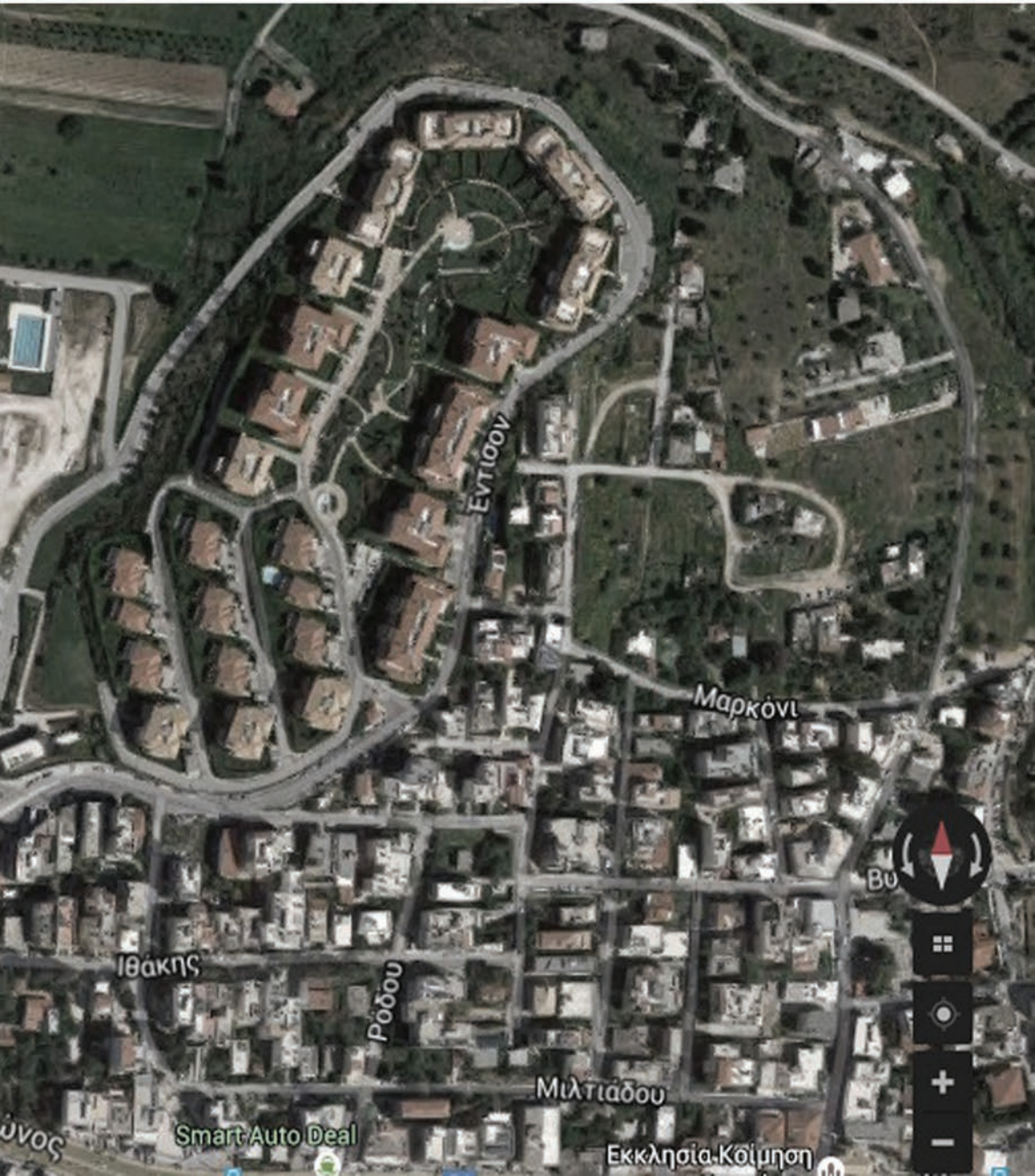
Εντίσον
Μαρκόνι
Βυ
Ιθάκης
Ρόδου
Μιλτιάδου
Smart Auto Deal
Εκκλησία Κοίμηση

Από in situ έρευνα εκτός από τους αριθμούς μπορεί κανείς εύκολα να παρατηρήσει ότι υπάγεται στην κατηγορία των κλειστών κοινοτήτων καθώς είναι περιτοιχισμένο και διαθέτει μία είσοδο/έξοδο που αφορά σε μεγάλη έκταση.

Πανομοιότυπες οικοίες απλώνονται μέσα σε μια έκταση γκαζόν, έναν μεγάλο κοινόχρηστο, για τους κατοίκους, κήπο. Παρατηρείται, ότι μορφολογικά δεν έχει καμία ιδιαιτερότητα που να το ξεχωρίζει από αντίστοιχα παραδείγματα ξένων χωρών. Δεν είναι ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αισθητικής αλλά διαθέτει πολυτελείς εγκαταστάσεις.

Ο οικισμός διαθέτει ένα σύστημα δρόμων, πεζοδρόμων, καθιστικά, Health Club και γήπεδα. Το ανάγλυφο είναι κατάλληλα διαμορφωμένο ώστε να προσφέρει οπτικές φυγές, καθώς σε όλη την επιφάνεια πρασίνου διαμορφώνονται λόφοι ανώτερου ύψους 1,5 μέτρου, ώστε σε συνδυασμό με τα μονοπάτια να δημιουργούνται και χώροι απομόνωσης. Επιπροσθέτως, η τοποθέσια του, ένας χαμηλός λόφος, ενισχύει τα τεχνητά όρια και η απεριόριστη θέα το κατατάσσει σε ένα από τα καλύτερα σημεία της περιοχής.

Απευθύνεται σε μεσοαστικές οικογένειες αλλά μάλλον σε εκείνες που έχουν βλέψεις κοινωνικής ανόδου. Πληροφορίες θέλουν ως ιδιοκτήτες κατοικιών στο συγκρότημα εξέχουσες προσωπικότητες της πολιτικής σκηνής, αλλά και του επιχειρηματικού ή μιντιακού χώρου, πέρα από τους απλούς πολίτες που αποτελούν και την πλειονότητα των κατοίκων.

Η διαφορά με τα παραδείγματα ξένων χωρών που αναλύσαμε στο 2ο κεφάλαιο, είναι ότι ο Λόφος Έντισον αποτελεί αξιοποίηση υπάρχοντος κτιριακού αποθέματος. Μπορεί λοιπόν να αποδοθεί στην προηγούμενη χρήση του ο ομογενοποιημένος σχεδιασμός, η ασυνέχεια με τον αστικό ιστό και το είδος κατοικίων που έχει επιλεχθεί. Βεβαίως πρέπει να αφήσουμε ανοιχτό το ενδεχόμενο να βρήκε εκεί χώρο η συγκεκριμένη οικιστική ανάγκη.

Ωστόσο, ο διαχωρισμός διαιωνίζεται μετά την επιλογή να διατηρηθεί ο φράχτης και η πύλη. Οι εγκατάστασεις του εξακολουθούν να αφορούν αποκλειστικά τους κατοίκους του λόφου όχι λόγω απαγόρευσης εισόδου αλλά λόγω της έντονης επιτήρησης.

Ο Στέργιος Ζιαμπάκας για την διαδικτυακή εφημερίδα γράφει για τον Λόφο Έντισον ξεκινώντας το άρθρο του:

"Καθίστε αναπαυτικά στην πολυθρόνα σας και απολαύστε ανεμπόδιστα τη θέα στο μεγαλύτερο μέρος του Λεκανοπεδίου, από τον Ευβοϊκό μέχρι τον Σαρωνικό. Κανένας παρείσακτος δεν θα σας ενοχλήσει. Κατοικείτε στο «φρούριο της Παλλήνης»: το οικιστικό συγκρότημα του Λόφου Εντισον, στις παρυφές της πόλης."



'Ενα οργουελικό σκηνικό έχει διαμορφωθεί για να νιώθετε ασφαλής. Εάν, βεβαίως, μπορείτε να συμφιλιωθείτε με την παρουσία του «Μεγάλου Αδελφού» στην καθημερινότητά σας...»

Οι μπάρες στην κεντρική είσοδο του συγκροτήματος και η 24ωρη φύλαξη από εταιρεία σεκιούριτι φαντάζουν ως οι λεπτομέρειες των «μέτρων ασφαλείας». Πλέγμα από περίπου 30 κάμερες μοιάζει ικανό να καταγράψει σχεδόν κάθε κίνηση, από το δίκτυο οδών εντός του συγκροτήματος έως και τους γύρω δημόσιους χώρους.

Ο κατασκευαστής, κατά το στάδιο κατασκευής του Συγκροτήματος, εγκατέστησε σύστημα ελέγχου στους εσωτερικούς δρόμους και χώρους πρασίνου, με 12 κάμερες και πλήρως εξοπλισμένη αίθουσα ελέγχου, που αρχικώς χρησιμοποιήθηκε κατά τη χρήση του Συγκροτήματος ως "δημοσιογραφικού χωριού", στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004. Παρ' ότι ένας νόμος (2947/2001) και μία μεταγενέστερη υπουργική απόφαση (2002) προβλέπουν ότι οι απαιτήσεις ασφαλείας και ο χρόνος διατήρησής τους «δεν μπορεί να υπερβαίνει τους έξι μήνες μετά το πέρας των Ολυμπιακών Αγώνων», ο «Μεγάλος Αδελφός» ενισχύθηκε έπειτα από περίπου μία δεκαετία: το 2013.

Σύμφωνα με ερωτηθέντα, νιώθει μεγαλύτερη ασφαλεια εντός φράχτη και παρότι είναι εύκολα προσπελάσιμος, δρα αποτρεπτικά. Φυσικά υπάρχει και ιδιωτική ασφάλεια που φροντίζει για τους κατοίκους. Το αξιοσημείωτο είναι ότι η Παλλήνη είναι ήδη από τις ασφαλέστερες περιοχές.

Η επίπτωση που έχει στην ευρύτερη περιοχή είναι πως αν και το εγγεγραμμένο στο υποθηκοφυλακείο Σπάτων καταστατικό του συγκροτήματος προβλέπει ότι ο εσωτερικός χώρος του συγκροτήματος είναι ελεύθερος στην πρόσβαση του κοινού (πεζών), με τη ρητή αναφορά ότι ο όρος αυτός δεν αλλάζει και δεν παραβιάζεται, η κίνηση μέσα στο συγκρότημα είναι σημαντικά περιορισμένη και από τους περίοικους εκλαμβάνεται ως ιδιωτική περιοχή.

Αντίθετα με την επίπτωση αυτή, το concept που πλασάρεται στον διαδικτυακό τόπο που έχουν δημιουργήσει η σύμπραξη κατασκευαστές και ένοικοι, είναι τα κοινά. Κοινόχρηστοι χώροι, συλλογικές δραστηριότητες, προσωπική φροντίδα για την περιοχή μου. Την Άνοιξη μάλιστα, έγινε ανοιχτό κάλεσμα στους δημότες Παλλήνης για φύτευση του Λόφου.

Ο μύθος καταρρίπτεται γρήγορα. Οπτικά η κλίμακα που δημιουργούν οι ογκώδης κατοικίες δεν εμπνέουν οικειοποίηση του χώρου. Όσον αφορά την αίσθηση της γειτονιάς οι 5 ερωτηθέντες απάντησαν παρομοίως ότι δεν ενισχύει τις διαπροσωπικές σχέσεις παρά μόνο για τα παιδιά που μπορούν περνούν όλες τις ώρες τους «έξω».



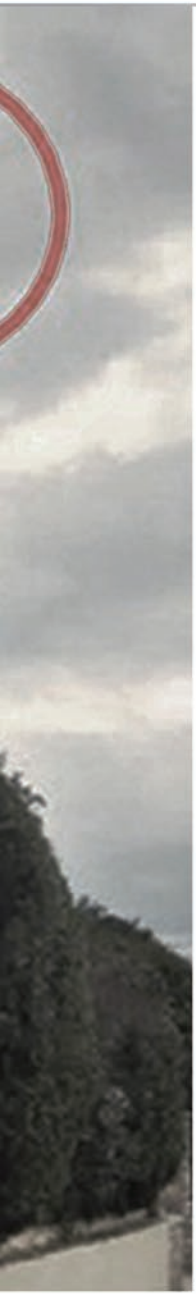



Αποσπάσματα συνεντεύξεων με ενοίκους του Λόφου και περιοίκους:

Κατά την επιτόπια έρευνα, μίλησα με κατοίκους και περιοίκους της περιοχής για να διερευνηθεί η επιτυχία του μοντέλου και την ανάδειξη τυχόν προβλημάτων.

Οι ερωτήσεις ήταν εστιασμένες στην καθημερινότητα και τις συνηθειες τους.

Το μικρό δείγμα οφείλεται στην επιφυλακτικότητα των κατοίκων να απαντήσουν στο ερωτηματολόγιο.

Σπύρος, συνταξιούχος, 67, παντρεμένος, κάτοικος Λόφου Έντισον



Με τί κριτήριο επιλέξατε αυτόν τον τόπο κατοικίας?
"Έχει ησυχία."
Χρησιμοποίειται το πάρκο?
"Μου αρέσει να κάνω βόλτες. Αλλά εδώ τα πρωινά ερημώνει."
Δεν έχετε αναπτύξει σχέσεις εντός του οικισμού?
"Όχι."
Άλλες εγκατάστασεις χρησιμοποιείτε?
"Την πισίνα."
Τί σας λείπει από το συγκρότημα?
"Τα καθημέρινα, μπακάλικο, φαρμακείο. Πάντα πρέπει να κατεβαίνω πλάτεια."
Βγαίνετε συχνά εκτός?
"Μόνον για αυτά τα χρηστικά. Τα εγγόνια έρχονται εδώ. Τους αρέσει. Τους φαίνεται περίεργο."

Όλγα, Ιδ. Υπάλληλος, 37, παντρεμένη, 2 παιδιά, κάτοικος Λόφου Έντισον

Χρησιμοποιείτε τις εγκαταστάσεις?
"Δυστυχώς δεν έχω χρόνο."
Νιώθετε μεγαλύτερη ασφάλεια?
"Για τα παιδιά σίγουρα. Αλλά συμφωνώ με την συνέλευση ότι πρέπει να μειωθούν τα μέτρα. Είναι υπερβολικά."
Είστε ευχαριστημένη με τη διαχείρηση των «κοινών»?
"Σίγουρα είναι καλύτερα από το να μπλέκεις με το δημόσιο."
Τί λείπει από τον οικισμό?
"Εκδηλώσεις ίσως."







Υακίνθη, μαθήτρια, 10, κάτοικος Λόφου Έντισον

"Μ' αρέσει που μένω εδώ. Μπορώ να είμαι έξω ως πολύ αργά. Όσοι φίλοι μου δεν μένουν μακρυά έρχονται συχνά. Μ' αρέσει, είναι διαφορετικά."

Μάνος, 62, συνταξιούχος, περίοικος

Τι έχει αλλάξει στην περιοχή από τότε που κατοικήθηκε ο Λόφος?
"Τίποτα. Μπαίνουν, βγαίνουν. Χαμπάρι δεν παίρνουμε."
Δεν έχετε παρατηρήσει δηλαδή κάποια διαφορά?
"Όχι. Ίσα που ανέβηκε λίγο η περιοχή."
Σε επίπεδο παραβατικότητας?
Ήσυχα ήταν. Ήσυχα είναι.
Η αξία γης και τα ενοίκια παραμένουν στις ίδιες τιμές?
"Ε, αυτά πέσαν όλα μαζί λόγω κρίσης. Και εντός Λόφου δηλαδή, που ξέρω."

Μαρία, συνταξιούχος, 59, παντρεμένη, περίοικος

Γνωρίζετε ανθρώπους από το Λόφο?
"Όχι. Αλλού πάμε, εμείς αλλού αυτοί. Τα παιδιά μόνο γνωρίζονται."
Δεν παίρνετε μέρος σε καλέσματα συλλογικών δραστηριοτήτων που κάνουν κατά καιρους?
"Όχι. Γιατί να πάρω μέρος σε μια δενδροφύτευση που δεν αφορά όλους τους δημότες?"

Γιάννης, μαθητής, 9, κάτοικος Λόφου Έντισον

"Μου λείπουν οι φίλοι μου από τη γειτονιά, από το σχολείο. Είναι καλύτερα να παίζεις έξω. Εδώ κάθε μέρα, κάνουμε τα ίδια. Πόσους γύρους να κάνεις στο ίδιο μέρος?"

Ο χώρος είναι λειτουργεί και σαν ιδιωτικός, τα κτίσματα του οποίου έχουν πωληθεί σε ιδιώτες. Ο χώρος φυλάσσεται και καθαρίζεται (εσωτερικά) από πόρους των ιδιοκτητών. Ουσιαστικά, είναι μια ανεξάρτητη περιοχή μέσα στο δήμο Παλλήνης. Το ¼ των κατοίκων συμμετέχει στη γενική συνέλευση, διοργανώνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες για να συσφιχθούν οι δεσμοί μεταξύ των ενοίκων και των περιοίκων. Έχουν ελαχιστοποιήσει τις επιπτώσεις στην γύρω περιοχή, και παρότι δεν έχουν επιτευχθεί οι στόχοι, σε μεγάλο βαθμό οι κάτοικοι είναι ευχαριστημένοι. Αλλά μπορούμε να μιλάμε για ένα πρότυπο μοντέλο κατοίκησης?

Η Μ.Μπρασινίκα εξηγεί στην εργασία της ότι στην Ελλάδα «αν και πριν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες το φαινόμενο ήταν αρκετά περιορισμένο, μετά από αυτούς δημιουργούνται όλες οι προϋποθέσεις για την εξάπλωσή του. Βέβαια, σημαντική αντίσταση αποτελεί το γεγονός ότι η ελληνική κοινωνία δεν παρουσιάζει έντονη κοινωνική πόλωση ούτε τόσο μεγάλα ποσοστά ανασφάλειας και από μόνη της παρέχει μηχανισμούς ενσωμάτωσης των νέων πληθυσμιακών ομάδων, π.χ. των μεταναστών.

Βέβαια ο καταιγισμός από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για θέματα αύξησης της εγκληματικότητας και η συνεχής υποβάθμιση του δημόσιου χώρου και των παροχών του ίσως ωθήσει μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού σε ιδιωτικά οικιστικά συγκροτήματα, που μέχρι σήμερα δεν παρουσίασαν ιδιαίτερη επιτυχία κατά πλειοψηφία.»

Ομως, σύμφωνα πάντα με τα συμπεράσματα της εργασίας, πλέον είναι δεδομένο ότι σιγά σιγά ο αμιγώς δημόσιος αστικός χώρος συρρικνώνεται, οπότε περιορίζονται αυτομάτως και τα αγαθά τα οποία εμπεριέχει. Η επιτήρηση και αστυνόμευση του δημόσιου χώρου, ξεφεύγοντας από τα επιτρεπτά όρια, εξαιτίας της όλο και αυξανόμενης ανασφάλειας, καταστρατηγεί τις ελευθερίες του ατόμου και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Πλέον φαίνεται ότι μερίδιο στη ζωή με παροχές μέτριου ή υψηλού επιπέδου έχουν μόνον οι προνομιούχες τάξεις που έχουν τα οικονομικά μέσα εξασφάλισής τους. Ετσι κόβεται κάθε δίοδος ανόδου και βελτίωσης των κατώτερων ομάδων».
(Μ.Μπρασινίκα, 2006:16)

Αν και η ελληνική κοινωνία παρουσιάζει μια ιδιοτυπία στην ενσωμάτωση νέων φαινομένων, αναλογιζόμενος κανείς τα παγκόσμια δρώμενα δεν μπορεί να είναι ιδιαίτερα αισιόδοξος για την ένταση του μηχανισμού άμυνας. Τα αποτελέσματα θα φανούν μακροπρόθεσμα και το παρόν αντικατοπτρίζει ένα δυσοίωνο μέλλον.

04

Πώς επηρρεάζει η περιχαράκωση την κοινωνία, τον χώρο της πόλης και το άτομο?

Αντίθετα με το ελληνικό παράδειγμα που αποτελεί μια ήπια μορφή περιχαράκωσης ποικιλοτρόπως και σε πολλά επίπεδα. Αλλά ας τα πάρουμε από την αρχή.

Επιτήρηση και ασφάλεια(?)

Η πιο διαδεδομένη αιτία που επιλέγεται αυτό το μοντέλο κατοίκησης είναι η ασφάλεια. Αυτό επιζητείται και αυτό προωθείται. Παρόλο που οι οχυρωμένες κοινότητες δημιουργούν την αίσθηση της ασφάλειας, η παροχή απόλυτης προστασίας μοιάζει να απέχει πολύ από την πραγματικότητα. πτυχές: μείωση της εγκληματικότητας, μετατόπιση του εγκλήματος και μείωση στους χρόνους απόκρισης. Υπάρχουν διάφορετικές απόψεις για το αν στις κλειστές κοινότητες υπάρχει μείωση της εγκληματικότητας, ωστόσο διαφαίνεται ότι μπορεί να ενταθεί η αίσθηση στην κοινωνία ότι η εγκληματικότητα μεταφέρεται έξω από αυτές δημιουργώντας μια πλαστή αίσθηση για την πραγματικότητα στους πολίτες. Αντιθέτως εντός και εκτός δυσχεραίνεται το έργο των δημοσίων παροχών ασφάλειας (αστυνομία, πυροσβεστική, ασθενοφόρα κλπ).

Επίσης, οι φρουρούμενες κοινότητες προκαλούν αύξηση της εγκληματικότητας στις γύρω περιοχές (καθώς "εκτοπίζουν" τους εγκληματίες) αλλά και πτώση της αξίας γης σε αυτές (επειδή η αξία των ακινήτων μέσα σε μια περιφραγμένη κοινότητα παραμένει σταθερότερη απ' ότι έξω). Έτσι αναγκάζουν και τις γειτονικές συνοικίες ή περιοχές να υψώσουν τα δικά τους τείχη, πράγμα που εξηγεί την πυκνή διάταξη τέτοιων κοινοτήτων σε ορισμένες πόλεις των ΗΠΑ.

συντηρούνται από τις δημόσιες αρχές, οι οχυρωμένες κοινότητες, είναι εξολοκλήρου εμπορευματοποιημένοι χώροι κατοικίας. Η έννοια της ιδιοκτησίας αποκτά τελείως άλλη διάσταση από την παραδοσιακή, καθώς ιδιαίτερα αυστηροί κανόνες διέπουν τη διαχείριση των ακινήτων από τους ενοίκους αγοραστές τους. Σε κάθε οχυρωμένη κοινότητα ο κατασκευαστής είναι αυτός που θα ορίσει το νομικό πλαίσιο, το συλλογικό επενδυτικό σύμφωνο, το πλαίσιο λειτουργίας και τους περιορισμούς. Μια εταιρεία διαχείρισης συνήθως έχει την αποστολή να οργανώσει τις απαραίτητες υπηρεσίες, ώσπου όλοι οι κλήροι (ακίνητα) να πουληθούν και ο κατασκευαστής να αποδεσμευτεί από τον οικονομικό και διαχειριστικό έλεγχο.(Low Setha, 2015) Η αυξανόμενη εξουσία των ιδιωτικών συμβολαίων έχει αντικαταστήσει την κρατική στρατηγική κανονικοποίησης του χώρου και καινούριοι κανόνες της γης, δικαίωμα ψήφου που καθορίζονται από την ιδιότητα του ιδιοκτήτη και όχι του πολίτη εγκαθίστανται. Συχνα κάτοικοι των κοινοτήτων έχουν δικαίωμα ψήφου ανά κατοικία και οχι ανά άτομο, ενώ δεν είναι σπάνιο η βαρύτητα της ψήφου, να εξαρτάται από την αξία των κατοικιών. Οι φορείς της εξωτερικής εξουσίας συνήθως δεν έχουν δικαίωμα εισόδου στις κοινότητες. Αστυνομία και *εισαγγελικές* αρχές μπορούν να εισέλθουν στις οχυρωμένες κοινότητες, μόνο αν έχουν διαπραχθεί εγκλήματα πρώτου βαθμού. Μπορούμε να μιλάμε για μια "κοινωνική επανάσταση" στη διακυβέρνηση.

Η Ιδιωτική διακυβέρνηση που οδηγεί σε αυξημένη ζήτηση για μειώσεις φόρων και στην ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών θα μπορούσε επίσης να έχει σημαντικές επιπτώσεις στην αστική οικονομία όπως τις διασταυρούμενες επιδοτήσεις των αστικών περιοχών, κατανομή των πόρων, την από κοινού χρήση δημόσιων εγκαταστάσεων παροχών, κλπ. Συχνά η "περίφραξη" περιοχών αυξάνει τις τιμές των ακινήτων ενώ οι ασφαλιστικές εταιρείες μπορεί να αλλάξουν την πολιτική τους εντός και εκτός των οχυρωμένων κοινοτήτων. (Μ.Μπρασινίκα,2006:9)

Επιπλέον, στην περίπτωση που αποτελέσουν μέρος ενός Δήμου, όπως γίνεται συχνά στην Καλιφόρνια, οι περιφραγμένες κοινότητες χρησιμοποιούν δημόσιες υπηρεσίες και πόρους (νερό και αποχέτευση, αποκομιδή απορριμμάτων, χρήματα για εξωραϊσμό του περιβάλλοντος) που πληρώνονται από όλους τους δημότες, στους οποίους όμως απαγορεύεται η χρήση των χώρων που βρίσκονται πίσω από τον τοίχο.

Η συμμετοχή των κατοίκων δεν σημαίνει την ενεργοποίηση για ζητήματα πολιτικού ενδιαφέροντος. Συνήθως οι κάτοικοι δεν σχετίζονται με τους κατοίκους της γύρω περιοχής, και ιδιαίτερα όταν μέσα στα όρια της κοινότητας υπάρχουν καταστήματα, οι τελευταίοι αποφεύγουν οποιαδήποτε συναναστροφή σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα. Επίσης μπορεί να υπάρχει αδιαφορία για τις γύρω περιοχές αλλά και άρνηση καταβολής φόρων για την συντήρηση των υποδομών της γύρω περιοχής που δεν εξυπηρετούν άμεσα την κοινότητα. Με αυτό τον τρόπο μειώνεται άμεσα η αλληλεπίδραση με τον κόσμο της υπόλοιπης περιοχής.

Αστικός κατακερματισμός και διαχωρισμός

Οι οχυρωμένες κοινότητες διαχωρίζουν μια συγκεκριμένη περιοχή από το περιβάλλον του και δημιουργούν ζώνες περιορισμένης πρόσβασης μέσα στον αστικό ιστό. Συχνά καλούνται οχήματα και πεζοί να λάβουν εναλλακτικές διαδρομές οδηγώντας σε αυξημένη ταλαιπωρία όσους εξαρτώνται από δημόσιες μεταφορές, κάνοντας τα ιδία λιγότερο λειτουργικά άρα και αξιόπιστα. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα εντοπίζεται στην διάρρηξη του κοινωνικού ιστού της πόλης.

Όπως υποστηρίζουν οι Graham και Marvin (2001) στο Θρυμματισμένη Πολεοδομία (Splintering Urbanism), ο παγκόσμιος νεοφιλελευθερισμός έχει χρησιμεύσει για να εντείνει τον κατακερματισμό του αστικού τοπίου καθώς οι νέες ιδιωτικοποιήσεις, οι αποσχιστικοί θύλακες των υποδομών και υπηρεσιών θρυμματίζουν την πόλη, οι ίδιοι σχίζονται από την πόλη και στη διαδικασία, διακόπτουν οποιαδήποτε δυνατότητα για μια σύγχρονη, ενιαία δικτυωμένη πολεοδομία. Για παράδειγμα, ο Ravi Sundaram (2004:64) έχει ισχυριστεί σε σχέση με τις πόλεις στην Ινδία ότι αυτός ο θρυμματισμός και το σχίσιμο είναι η ευθυγράμμιση για τις πολλαπλές υλικότητες των περιφράξεων.



«Τα πολεοδομικά σχέδια βασίζουν τώρα την στρατηγική τους σε μικρότερα σχέδια παρά σε ενιαία οράματα, πιέζουν για ιδιωτικοποίηση των υποδομών, τα σχέδια μεταφορών πριμοδοτούν την αυτοκίνηση και τους ιδιωτικούς αυτοκινητόδρομους για να διευκολυνθεί η γρήγορη πρόσβαση στα προάστια, η κατασκευή ιδιωτικών κατοικιών παίρνει την σκυτάλη από την παλαιότερη αν και περιορισμένη κοινωνική κατοικία.»

Ravi Sundaram (2004:64)



'Ορια δημόσιου ιδιωτικου

«Ο δημόσιος χώρος, υποβαθμισμένος και συρρικνωμένος πλέον στις πόλεις, στις κοινότητες αυτές γίνεται εικονικός. Το πράσινο απλά συμπληρώνει το ειδυλλιακό σκηνικό, φροντίζοντας να διατηρεί τις απαραίτητες αποστάσεις της κοινότητας με το έξω, των κτιρίων μεταξύ τους και να φιλτράρει τις ανεπιθύμητες θέες. Οι δρόμοι έχουν χαρακτήρα απλής μετάβασης προς την κατοικία, καθαρά ζώνες κίνησης. Πολιτιστικές και ψυχαγωγικές χρήσεις λείπουν απ΄τις πλατείες. Ο ρόλος τους είναι μόνο να αναδεικνύουν τα κτίρια. Όλα τα στοιχεία του εξωτερικού περιβάλλοντος των οχυρωμένων κοινοτήτων συνθέτουν μία εικόνα που θα μπορούσε να μοιάζει στον παράδεισο, αλλά δεν έχει οσμή, ήχο, δεν έχει πραγματική ζωή. Πρόκειται περισσότερο για μια απομίμηση πόλης, ένα πολεοειδές (urbanoid) το οποίο εκφράζει την επιθυμία για εμπειρία χωρίς κίνδυνο.»[5]

Οι κοινότητες ελεγχόμενης εισόδου αποτελούν **πυκνωτή της ιδιωτικοποίησης του δημόσιου χώρου** για πολλούς λόγους. Η διάδοση τους βασίζεται στις κατασκευαστικές εταιρίες (developers) που εμπορευματοποιούν την έμφυτη ανάγκη για ασφάλεια, προστασία και κοινωνικοποίηση του ανθρώπου. Πλέον, ιδιωτικές επιχειρήσεις παρέχουν τα «δημόσια» αγαθά, η ποιότητα των οποίων εξαρτάται άμεσα από το οικονομικό επίπεδο των κατοίκων. Οι πλουσιότερες κοινότητες παρέχουν περιβάλλον υψηλής ποιότητας, χώρους περιπάτου και ψυχαγωγίας, αθλητικούς χώρους και σχολεία, βιβλιοθήκες και ιατρεία κ.α. Όμως αυτό δεν συμβαίνει με τις κοινότητες που απευθύνονται σε χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα στις οποίες οι παροχές πληρούν το ελάχιστο των προδιαγραφών.(Glasze Georg, 2003)

Στο σημείο αυτό πρέπει να παρατηρηθεί ότι στις κοινότητες ελεγχόμενης εισόδου καταλύονται και βασικά δημοκρατικά δικαιώματα. Οι ψηφοφορίες εφαρμόζουν «one dollar, one vote» αντί για την «one man, one vote» πρακτική καταδεικνύοντας την υπεροχή των πλουσιότερων στην διοίκηση της περιοχής και με την ύπαρξη ενός μόνο συμβουλίου (εκλεγμένου με τον παραπάνω τρόπο) που οργανώνεται από την κατασκευαστική εταιρεία, απουσιάζει ο πλουραλισμός της δημοκρατίας. (Glasze Georg, 2003)

5
P. Goldberger (1999:87)

Αίσθηση της κοινότητας

«Η κατασκευή συλλογικών ταυτοτήτων, συνδέεται σύμφωνα με τον σε έναν ιδότυπο πατριωτισμό της πόλης».[6]

6 *Σ.Σταυρίδης (2010:68)*

Σε μια ομοιογενή "τοπικότητα" όπως των οχυρωμένων κοινοτήτων είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποκτηθούν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, και εκείνες οι δεξιότητες που απαιτούνται, προκειμένου να αντιμετωπίσει κανείς την ανθρώπινη διαφορά και τις καταστάσεις αβεβαιότητας. Ένα άτομο που πιθανόν να μην έχει βιώσει ποτέ την απρόβλεπτη ποικιλία του έξω κόσμου, θα έχει σίγουρα τεράστιες δυσκολίες στο να τον κατανοήσει, και άρα θα τον φοβάται. Ο φόβος του διαφορετικού, που οδηγεί στο σχηματισμό τέτοιων κοινοτήτων, όχι μόνο δεν απομακρύνεται, αλλά αναπαράγεται και διογκώνεται.

Εμείς και οι άλλοι

Η σημαντικότερη επίπτωση όμως βρίσκεται στην ίδια την ψυχολογία των κατοίκων. Η ανεκτικότητα και η αποδοχή του απρόοπτου υποχωρούν, ενώ η εξάρτηση από αυτήν την βεβαιότητα και την αίσθηση ελέγχου για το περιβάλλον αυξάνονται. Αυτός ο πρωτόγνωρος τρόπος ζωής κινδυνεύει να διαιρέσει ανεπανόρθωτα το αστικό περιβάλλον.

Πέρα απ' αυτά, οι φρουρούμενες κοινότητες έχουν αποτελέσει στόχο έντονης κριτικής από κοινωνιολογικής άποψης. Η αναπαραγωγή της κουλτούρας του διαχωρισμού και της αποφυγής της συναναστροφής με "ανεπιθύμητους", θεωρείται ότι οδηγεί στη διάρρηξη του κοινωνικού ιστού και, μακροπρόθεσμα, σε εντελώς αντίθετα αποτελέσματα όσον αφορά την καταπολέμηση της εγκληματικότητας και την ασφάλεια των ανθρώπων τόσο μέσα όσο και έξω από τις κοινότητες αυτές. Η ανάπτυξη της "νοοτροπίας του φρουρίου" (fortress mentality) οδηγεί όχι σε μεγαλύτερη αίσθηση ασφάλειας, μα σε μεγαλύτερο φόβο για τους "απ' έξω": σύμφωνα με έρευνα του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης, στις φρουρούμενες κοινότητες της Βρετανίας οι κάτοικοι συχνά πιστεύουν ότι η εγκληματικότητα έξω απ' τον τοίχο είναι υψηλότερη, ενώ δεν συμβαίνει απαραίτητα κάτι τέτοιο, ειδικά όταν οι κοινότητες αυτές βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές. (Rowland Atkinson, 2010) Θέτοντάς το διαφορετικά, όσο συγκεκριμενοποιείται και περιορίζεται ο χώρος στον οποίο κάποιος νιώθει ασφαλής, τόσο μεγαλώνει ο χώρος στον οποίο θα νιώθει ανασφαλής. Κάτι που θεωρείται κακό τόσο για τους κάτοικους των συγκεκριμένων κοινοτήτων (τα επίπεδα φόβου απέναντι στο έγκλημα στις κλειστές κοινότητες δεν φαίνονται

είναι χαμηλότερα, παρά τον εγκλεισμό) όσο και για τα παιδιά που θα μεγαλώσουν σ' ένα τέτοιο περιβάλλον. Για αρκετούς ερευνητές, η τάση αύξησης των περίκλειστων κοινοτήτων θεωρείται σαν επιστροφή στις οχυρωμένες κοινότητες του Μεσαίωνα, και εξετάζεται σαν φαινόμενο κοινωνικής και αστικής παθολογίας.

Οι οχυρωμένες κοινότητες όχι μόνο κρατανε έξω κατοίκους με κριτήρια οικονομικά, φυλετικά, ταξικά με κίνητρο την προστασία, αλλά ακόμη και τους περιστασιακούς περαστικούς. Εδω συντελείται μια μεγάλη επίθεση στην βιωσιμότητα της πόλης . Όσο μεγαλύτερο είναι το πλήθος και η ποικιλία των επαφών σε μια πόλη, τόσο μεγαλύτερη είναι η ένταση με την οποία ανθίζει η κουλτούρα. Ο Σομπάρ ντε Λωβ ήταν ο πρώτος που επισήμανε αυτή τη λειτουργία ορισμένων αστικών περιοχών (ιδίως των παλιών συνοικιών), τις οποίες ονόμασε «ζώνες διαμόρφωσης κουλτούρας». Η αναδιαμόρφωση των κέντρων των πόλεων, ο εκτοπισμός των κατοίκων προς τα προάστια, η δημιουργία οχυρωμένων κοινοτήτων έχει ένα καταστροφικό αποτέλεσμα καθώς δεν αφήνει το σύνολο της κοινωνίας να έρθει σε επαφή και να αναπτύξει το δικό της συμπεριφορικό πρότυπο.

Ατομικισμός

Τα όρια υποδηλώνουν το «ανήκειν» σε μια ομάδα πληθυσμού. Το εντός και το εκτός στο φυσικό χώρο.

Εκτός απο το να ορίζουν την ιδιοκτησία χαρακτηρίζουν και αυτούς που κατοικούν εκατέρωθεν τους. Στη βάση του χωρικού αποκλεισμού βρίσκεται η ανάγκη διατήρησης του κοινωνικού συστήματος. Πράλληλα η επιβολή ορίων, εφαρμόζεται όταν αποτυγχάνουν τα υπόλοιπα μέτρα επίλυσης προβλημάτων στην κοινωνία.

Σε αντίθεση με τη δυναμική οπτική του πολιτισμού, αναπτύσσεται η ιδέα της πολιτισμικής καθαρότητας, που διακρίνεται για τη στατική της οπτική και βάζει στόχο τη διατήρηση της ταυτότητας, καταστρέφοντας τη δημιουργική και μορφογενετική ικανότητα του πολιτισμού, που υποτίθεται ότι προστατεύει.

Για τον Bauman η καθαρότητα είναι το «όραμα της τάξης», μία κατάσταση που κάθετί βρίσκεται σε τάξη. Το άντίθετο περιγράφεται ως το «εκτός τόπου».

Το μητροπολιτικό σοκ υπαρκτό και άμεσα συνυφασμένο με την ετερότητα αποσιωπά τη μεσολάβηση ενός άλλου συναισθήματος, πιο έντονου και οδυνηρού. Ο φόβος προς την ετερότητα, «ο φόβος μπροστά στο άγνωστο που φωλιάζει στα σπλάχνα της γης,» όπως ποιητικά απέδωσε ο Σταυρίδης, είναι η βασική αιτία παραγωγής πράξεων όπως «η καταβύθιση στην ανωνυμία του

πλήθους και η οριοθέτηση της ατομικής ταυτότητας. Κατά τον Simmel (1993), ο ανθρώπινος νους ανταποκρίνεται σε κάθε εντύπωση που προκαλείται από κάποιο άλλο άτομο και εκφράσεις όπως η επιφυλακτικότητα, η αποστροφή, η αμοιβαία ξενότητα και η αντιπάθεια είναι δείγματα μιας ψυχολογίας στην οποία το υποσυνείδητο κυριαρχεί και οδηγεί προς την αδιαφορία.

Δέσμια των μεταπτώσεων, η πόλη ανταποκρίνεται σε αυτές, υπό τη μορφή άσκησης κυριαρχίας. Ελευθερία και αποκλεισμός, ενθάρρυνση και αποθάρρυνση είναι δίπολα που τη στιγματίζουν. Στο σχηματισμό της, πλανάται ένας λόγος που μετατρέπεται σε βία προς το λόγο των κυριαρχημένων, ένας λόγος που αποκλείει και περιστέλει το ανθρώπινο σώμα και τις δυνατότητες ενεργοποίησης του (Κοτιώνης, 2007). Σε μια κατάσταση ανισορροπίας, οι μειοψηφίες γίνονται φορείς βίας. Πρόκειται για στιγματισμένες κοινωνικές ομάδες που κουβαλούν πάντα πάνω τους το αλλώτικο, το άγνωστο. Ο Bauman περιέγραψε αυτήν την περιρρέουσα απειλή ως «ρευστό φόβο».

Παράλληλα η ασφάλεια έγινε συνώνυμο της προστασίας και της επιτήρησης. Δεν είναι τυχαίο που οι περισσότερες μελετες για gated communities αναζητον την γενεαλογία τους στο Πανόπτικον του Foucault. Ο Newman έθεσε τις βάσεις της θεωρίας της πόλης ως χώρο σε άμυνα.

Φαινόμενα όπως το δόγμα της μηδενικής ανοχής, η θεωρία των σπασμένων τζαμιών κατά Kelling και Wilson (1982), ή οι στρατηγικές τυποποίησης και ανιαρής ομοιομορφίας στο αστικό περιβάλλον, δύναται να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικά δείγματα μιας «πόλης σε άμυνα». Η «McDonald οποίηση» (Bauman,2003), του αστικού τοπίου συνιστά τη δημιουργία πανομοιότυπων τοπίων, που σκοπεύουν σε μια τακτοποιημένη, διάφανη και προβλέψιμη ιδεατή πόλη που θα λειτουργει ως μια όαση οικειότητας. Η ίδια η ομοιομορφία και η προσπάθεια εξάλειψης του απρόβλεπτου στοιχείου γεννάει αυτόματα την άρνηση για περιπέτεια, ελευθερία, ποικιλία.

Οι πολιτικές του αστικού κεφαλαίου συνέβαλαν καθοριστικά στη δημιουργία θυλάκων, μαζικών χωρικών απαρτχάιντ, γεγονός που τις μετατρέπει σε πόλεις φρούρια εκ των έσω.





Π.Κ. Mahindra, Ινδία



Π.Κ. Γερμανία



Π.Κ. Ιταλία



Π.Κ. Τουρκία

Π.Κ. Palm Meadows, Ινδία



05

Αντί επιλόγου

Οι περιοχές ελεγχόμενης εισόδου δεν είναι απλά αστικό μοντέλο αλλα μια νέα κοσμοαντίληψη και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζεται. Δεν αφορά μόνο αυτό το σχετικά πολύ μικρό κομμάτι του πληθυσμού που διαμένει σε αυτές αλλά αρχίζει να εμποτίζεται στην κουλτούρα του συνόλου. Είναι η χωρική αποτύπωση της ταξικότητας και η δημιουργία φυσικών ορίων στα θραύσματα πόλης που ήδη υπάρχουν.

Είναι από τις περιπτώσεις που ο τόπος στιγματίζει την ατομική ταυτότητα – **είσαι το μέρος που γεννήθηκες**-. Έτσι οι τόποι διαφορετικών ταχυτήτων, που υπήρχαν σχέδον από την απαρχή του είδους τώρα είναι παράλληλοι βίοι (χώρις σημεία τομής), βίοι φυλακές.

Οι συνέπειες στο αστικό περιβάλλον είναι πολύ δραστικές. Με την ιδιωτικοποίηση του δημόσιου χώρου, με οποιαδήποτε μορφή και να παρουσιάζεται, κατακερματίζεται ο χώρος της πόλης, εμποδίζεται η μείξη ετερόκλητων ατόμων και η ανταλλαγή διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων και προβληματισμών. Με άλλα λόγια η πόλη χάνει τη συνοχή της και ακυρώνεται ο ρόλος της ως μήτρα δημιουργίας πολιτισμού. Η επιτήρηση και αστυνόμευση του δημόσιου χώρου, ξεφεύγοντας από τα επιτρεπτά όρια, εξαιτίας της όλο και αυξανόμενης ανασφάλειας, καταστρατηγεί τις ελευθερίες του ατόμου και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Πλέον φαίνεται ότι μερίδιο στην ζωή με παροχές μέτριου ή υψηλού επιπέδου έχουν μόνο οι προνομιούχες τάξεις που έχουν τα οικονομικά μέσα εξασφάλισής τους. Έτσι κόβεται κάθε δίοδος ανόδου και βελτίωσης των κατώτερων ομάδων. Η αρχιτεκτονική στην υπηρεσία της συστημικής συντήρησης.

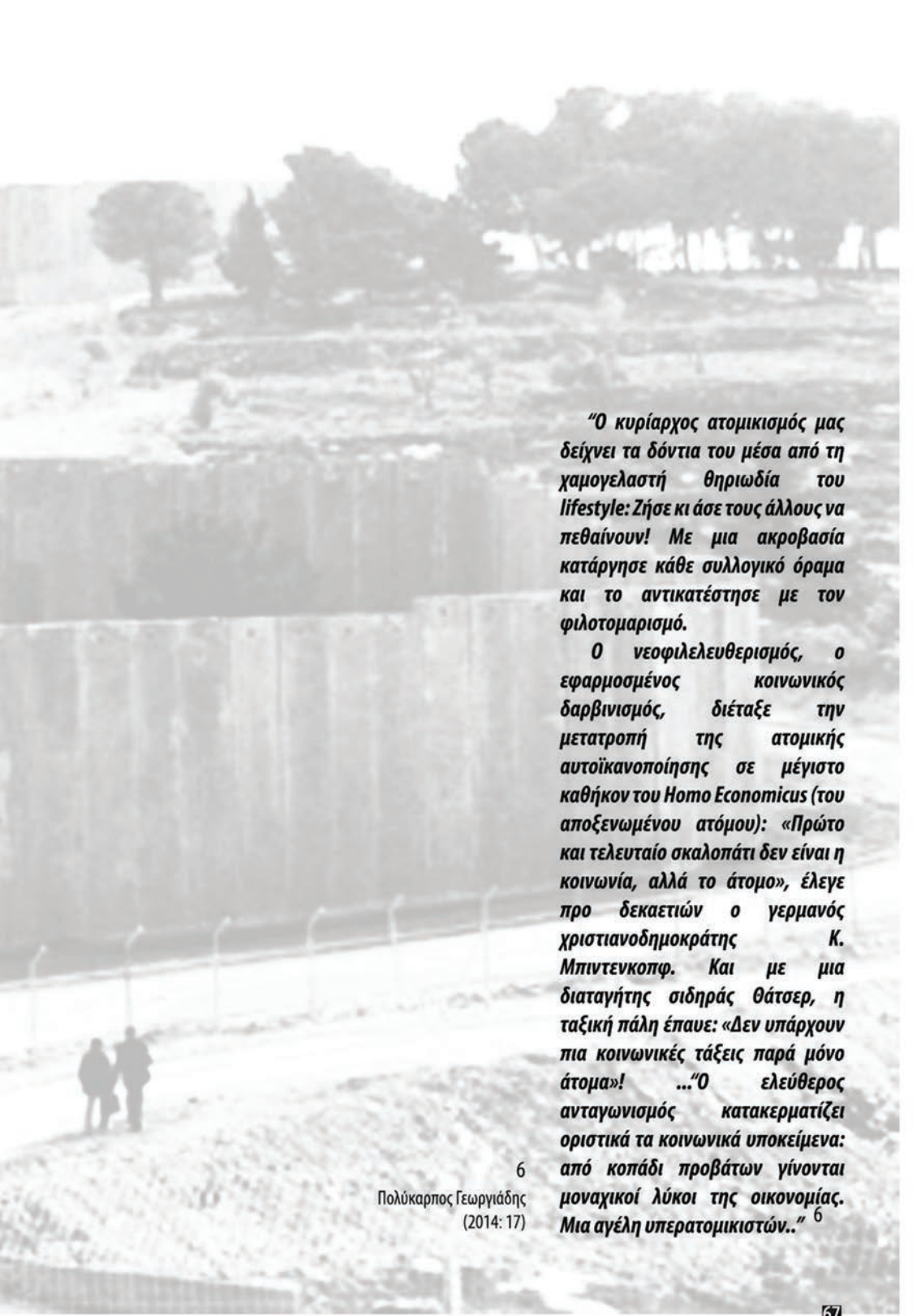

"Ο κυρίαρχος ατομικισμός μας δείχνει τα δόντια του μέσα από τη χαμογελαστή θηριωδία του lifestyle: Ζήσε κι άσε τους άλλους να πεθαίνουν! Με μια ακροβασία κατάργησε κάθε συλλογικό όραμα και το αντικατέστησε με τον φιλοτομαρισμό.

Ο νεοφιλελευθερισμός, ο εφαρμοσμένος κοινωνικός δαρβινισμός, διέταξε την μετατροπή της ατομικής αυτοϊκανοποίησης σε μέγιστο καθήκον του Homo Economicus (του αποξενωμένου ατόμου): «Πρώτο και τελευταίο σκαλοπάτι δεν είναι η κοινωνία, αλλά το άτομο», έλεγε προ δεκαετιών ο γερμανός χριστιανοδημοκράτης Κ. Μπιντενκοπφ. Και με μια διαταγήτης σιδηράς θάτσερ, η ταξική πάλη έπαυε: «Δεν υπάρχουν πια κοινωνικές τάξεις παρά μόνο άτομα»! ..."Ο ελεύθερος ανταγωνισμός κατακερματίζει οριστικά τα κοινωνικά υποκείμενα: από κοπάδι προβάτων γίνονται μοναχικοί λύκοι της οικονομίας. Μια αγέλη υπερατομικιστών.." [6]

6 Πολύκαρπος Γεωργιάδης (2014: 17)

Τα Κοινά

Τα Κοινά (κοινά αγαθά) είναι αγαθά που κληρονομήθηκαν από τις προηγούμενες γενιές, δημιουργήθηκαν συλλογικά ή αποτελούν φυσική κληρονομιά. Από τη μία, ο αέρας, η γη, το νερό ή ο ουρανός αποτελούν Κοινά που δεν έχουν δημιουργηθεί από τον άνθρωπο, αλλά από τη φύση. Από την άλλη, η γλώσσα, οι επιστήμες ή η λαϊκή τέχνη και παράδοση είναι ανθρώπινα δημιουργήματα που εντάσσονται στη σφαίρα των Κοινών. Οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι να τα διαχειριστούν είτε ως τελικοί καταναλωτές, είτε ως εργαλεία για να παραγάγουν κάτι νέο.(Massimo de Angelis, 2013)

Τα κοινά είναι οι κρυμμένες, αφανείς, υλικές συνθήκες μέσα από τις οποίες μπορεί να πάρει μορφή μια αταξική κοινωνία. Στην πραγματικά τα κοινά υπάρχουν δυνάμει παντού στην κοινωνία και παρέχουν τους πόρους και τα μέσα με τα οποία αναπαράγουμε τη ζωή και τις γνώσεις μας.

Τα τελευταία χρόνια ένα ιδιαίτερα δυναμικό παγκόσμιο κίνημα για τα Κ οινά αναδύεται σε πληθώρα διαφορετικών πτυχών της κοινωνικής ζωής. Διεκδικεί νέους ορισμούς για την αξία τόσο σε οικονομικό όσο και σε φιλοσοφικό επίπεδο, ανασυνθέτοντας τη δημόσια σφαίρα με τρόπους όπου η συλλογική δράση συμπορεύεται με την διατήρηση της προσωπικής αυτονομίας.

Είναι γεγονός ότι η σταδιακή συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας και της μεσαίας τάξης είχε ως αποτέλεσμα, ιδιαίτερα μετά από την εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008 και το κίνημα των αγανακτισμένων το 2011, να αναδυθούν πλήθος κινημάτων πόλης τα οποία επιδιώκουν να απαντήσουν στα ζητήματα της κοινωνικής (ανα) παραγωγής θέτοντας στο επίκεντρο της δραστηριότητάς.τους τον κοινό χώρο. Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Σταυρίδης (2011), εμπνεόμενος από τις λατινοαμερικάνικες «κοινωνίες σε κίνηση», σύμφωνα με τον όρο του Zibechi (2010), προτείνει για τα «κινήματα των πλατειών» την έννοια της «κοινότητας σε κίνηση», η οποία μέσα από τις διαδικασίες της «από κοινού παραγωγής» (commoning) εκκρίνει και ταυτόχρονα εκκρίνεται από τον κοινό χώρο.

Χαρακτηριστικά είναι, επίσης, τα παραδείγματα των συνελεύσεων γειτονιάς, τα αυτοδιαχειριζόμενα πάρκα, οι συλλογικές περιαστικές καλλιέργειες, τα κατειλημμένα στεγαστικά εγχειρήματα και τα κοινωνικά κέντρα -ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι - καταλήψεις - στέκια, οι δομές αλληλέγγυας οικονομίας και οι δομές κοινωνικής αλληλεγγύης, όπως κοινωνικά ιατρεία,κοινωνικά παντοπωλεία,χαριστικά παζάρια, συλλογικές κουζίνες,δίκτυα ανταλλαγής προϊόντων χωρίς μεσάζοντες,

καθώς και συνεταιριστικές μορφές εργασίας.

Περισσότερο πρόκειται για έναν συνεχή και ανοιχτό αγώνα, για μια διαρκή διαδικασία, παρά για μια παγιωμένη κλειστή συνθήκη. Ο περιφραγμένος χώρος είναι στην πραγματικότητα ένα αμφίσημο αντιφατικό όριο, ένα αμφίσημο κατώφλι που διαρκώς θα πρέπει να επιβεβαιώνει τον εαυτό του. Κατ'αυτόν τον τρόπο, οι Περιφραγμένοι Χώροι των Κοινών δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως μια συμπαγής κλειστή ανιστορική τελεολογική συνθήκη, αλλά ως ζωντανός καθημερινός κοινωνικός ανταγωνισμός όπου η επιτελεστικότητα, η υποταγή, η πειθαρχία, η παραχώρηση, η ανυπακοή και η ανταρσία διαρκώς αναμετριούνται και αλληλοσυγκρούοντα

Συμπερασματικά κρίνω σημαντική την θέση του de Angelis (2007) ότι «το κεφάλαιο δημιουργείται μέσω των περιφράξεων ενώ τα υποκείμενα στο αγώνα διαμορφώνονται μέσω των κοινών. Ως εκ τούτου η "επανάσταση" δεν είναι αγώνας για τα κοινά αλλά μέσω των κοινών, όχι για αξιοπρέπεια, αλλά μέσω της αξιοπρέπειας». Η διάκριση μεταξύ του αγώνα για τα κοινά και του αγώνα μέσω των κοινών είναι κρίσιμη για την έκβαση των κοινωνικών αγώνων. Επομένως, υποκείμενα που δημιουργούν τον κοινό χώρο ως σύνθεση του βιοφυσικού χώρου, του τρόπου επικοινωνίας και των κοινοτήτων οφείλουν διαρκώς να αγωνίζονται ενάντια στις σχέσεις της πατριαρχίας, του εθνικισμού και του κεφαλαίου, οι όποιες επιδιώκουν να σφετεριστούν τα κοινά

Η αρχιτεκτονική μπορεί να συμβάλλει σε αυτό με την προώθηση μοντέλων κατοίκησης που καταλύουν την εσωστρέφεια και τον αναχωρητισμό. Σήμερα όσο ποτέ είναι απαραίτητο να διδαχτούμε από τους τρόπους που η ανάγκη όσο και τα όνειρα των ανθρώπων γεννούν μετέωρους χώρους της ετερότητας, καθώς εξερευνούν μικρές και μεγάλες ρήξεις στην τυποποιημένη περίμετρο της ζωής τους. Στη δυνατότητα, η κατοίκηση να συμβαίνει, όχι μόνο στους ασφαλείς χώρους του οικείου αλλά και στους μετέωρους χώρους του έτερου ίσως να κρίνεται το μέλλον. Η αναρώτηση για το χώρο γίνεται έτσι μια αναρώτηση πολιτική. Και στις μορφές του χώρου όπου πλάθονται διαφορετικές σχέσεις με την ετερότητα μπορεί να ανιχνευτούν διαφορετικές προοπτικές για την ανθρώπινη κοινωνία.

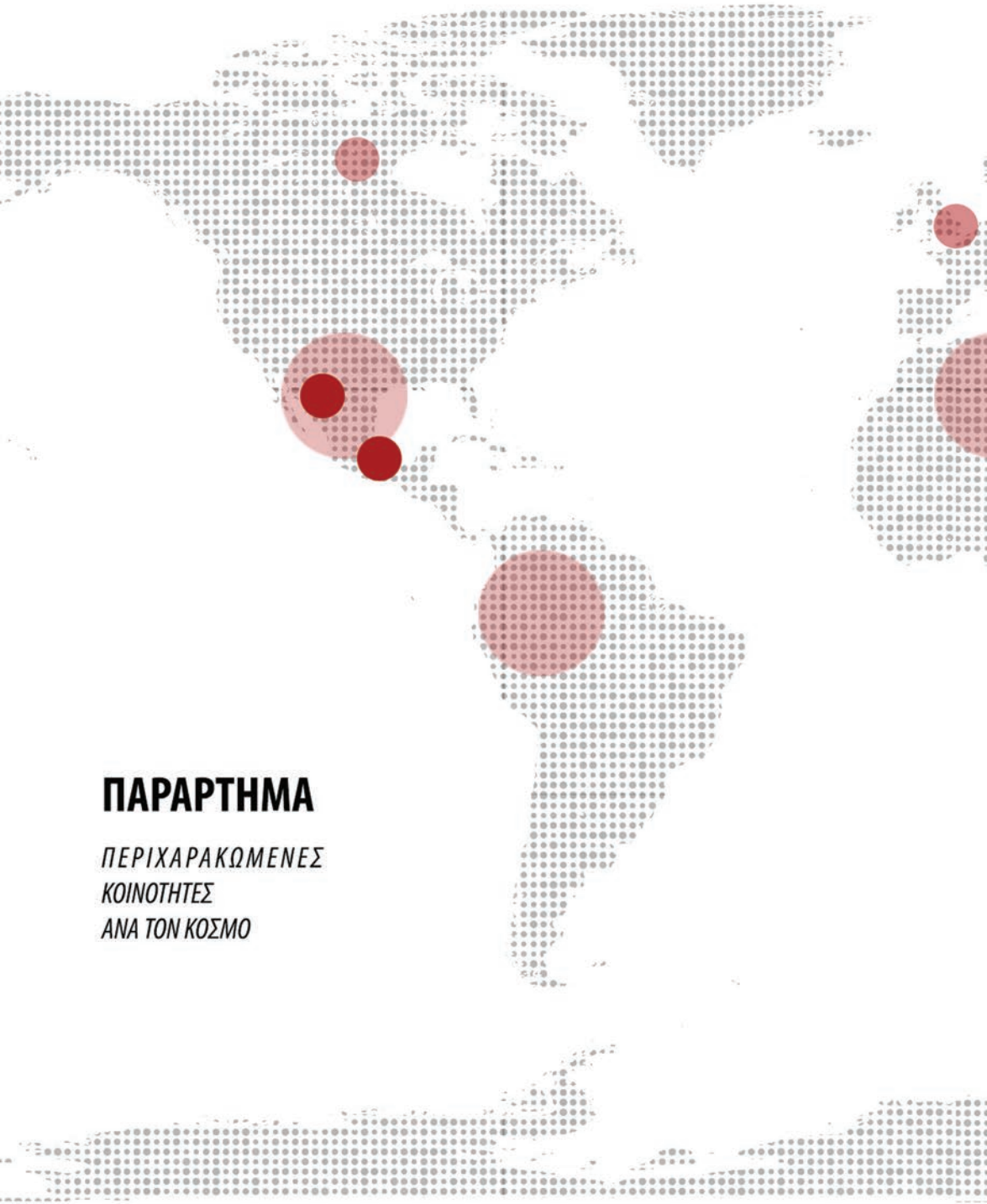

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΕΡΙΧΑΡΑΚΩΜΕΝΕΣ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ
ΑΝΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

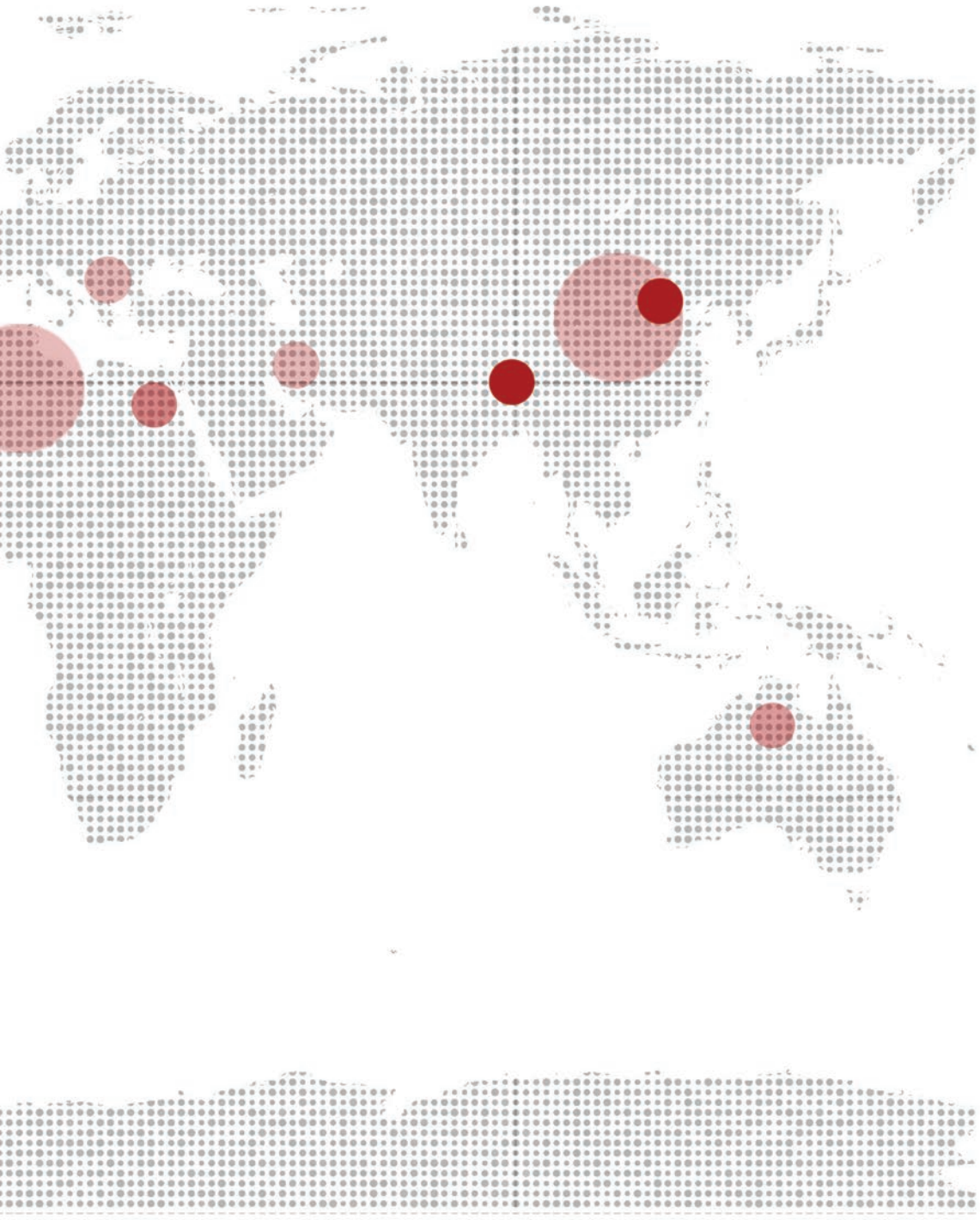

Στην Αμερική

Όπως είδαμε και στην ιστορική αναδρομή παραπάνω, οι ΗΠΑ ήταν η γενέτειρα της σύγχρονης περιφραγμένης κοινότητας στη σύγχρονη μορφή της. Μια σειρά από μελέτες που έγιναν για τις κοινότητες της Αμερικής εξετάζουν τις διάφορες πτυχές τους, όπως ποιοι είναι οι λόγοι για τους ανάπτυξη κλειστές κοινότητες, πώς μπορούν αυτές οι κοινότητες να διατηρηθούν σε μακροπρόθεσμα, ποιες είναι οι κινητήριες δυνάμεις της αγοράς και η ανάλυση των πωλήσεων. Από την πλευρά κάποιων μελετητών, ο κύριος λόγος είναι το κέρδος. Αριθμός μελετών θεωρεί ότι για τους αγοραστές επικρατεί το θέμα της ασφάλειας και η αίσθηση της κοινότητας.. Οι κάτοικοι των πόλεων των ΗΠΑ με την αύξηση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας μπορεί να έχει την αίσθηση ότι έχουν χάσει τη θέση τους. Ως εκ τούτου, βιώνουν ανασφάλεια και την απειλή της εγκληματικότητας στην αστική περιοχή και αργά ή γρήγορα θα είναι πιο πιθανό να ζητήσουν την ασφάλεια πίσω από τείχη και φράχτες.

Έως το 2007, εκτιμάται ότι περίπου 20.000 κλειστές κοινότητες είχαν χτιστεί σε ολόκληρη τη χώρα. Περίπου το 40% των νέων κατοικιών στην Καλιφόρνια είναι πίσω από τοίχους. Οι εκτιμήσεις του αριθμού των ανθρώπων σε κλειστές κοινότητες κυμαίνονταν από 5.000.000 σε 30.000 Κοινότητες.

Στην Αγγλία

Στη Μεγάλη Βρετανία, οι κλειστές κοινότητες είναι καθιερωμένος τύπος οικιστικής ανάπτυξης.

Υπάρχουν τρεις διαφορετικοί τύποι: κλειστές κοινότητες πλήρωσης, ανακατασκευασμένες κλειστές κοινότητες και κλειστές κοινότητες-χωριά. Οι πλήρωσης αποτελούνται από μικρή ομάδα κτιρίων που βρίσκονται πίσω από μια πύλη. Οι ανακατασκευασμένες προέκυψαν από τη μετατροπή υπαρχόντων. Κλειστές κοινότητες-χωριά αποτελούν ένα είδος ανάπτυξης όπου υπάρχουν περισσότερες από 150 κατοικίες και, συνεπώς, αυτός ο τύπος είναι μάλλον σπάνιος.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, κλειστές κοινότητες μπορούν κυρίως να απαντηθούν στο Λονδίνο, ιδιαίτερα στο χώρο των Docklands (όπως η Νέα Caledonian Wharf, Kings and Queens Wharf και Pan Peninsula), και East London (για παράδειγμα Bow Quarter στο Bow, Λονδίνο), αν και είναι ένας αυξανόμενος αριθμός σε όλη τη χώρα. Εκτιμάται ότι υπάρχουν 1.000 κλειστές κοινότητες σε ολόκληρη τη χώρα, οι οποίες είναι συνήθως σε μικρή κλίμακα.

Αυστραλία

Στην Αυστραλία, κοιτάζοντας την πλευρά της ζήτησης, οι αγοραστές των νέων οργανωνμένων κοινότητων είναι πρόθυμοι να πληρώσουν αδρά, αν το ακίνητο ταιριάζει στους πόθους και τις επιθυμίες τους. Προτεραιότητα τους είναι η αισθητική, η ποικιλία εγκαταστάσεων που αφορούν δραστηριότητες, τα έργα αναψυχής καθώς και υψηλότερη συγκέντρωση πάρκων, λιμνών και άλλων φυσικών πόρων.

Εάν οι παρακείμενες περιοχές προσφέρουν μάλλον χαμηλές τιμές, η ανάπτυξη της νέας κοινότητας συνήθως αυξάνει τις τιμές των υφιστάμενων κατοικιών για την παρακείμενη περιοχή για να αποκλείσει 'ανεπιθυμητους

Αν και κλειστές κοινότητες ήταν σχετικά σπάνιο φαινόμενο στην Αυστραλία, από το 1980 έχουν κατασκευαστεί αρκετές. Οι πιο γνωστές είναι εκείνες στο νησί Hope, ιδίως η Sanctuary Cove, στο Gold Coast του Queensland. Άλλα παρόμοια έργα που κατασκευάστηκαν στην περιοχή, στη Victoria, η πρώτη είναι η Sanctuary Lakes, στην περιοχή τοπικής αυτοδιοίκησης του Wyndham, περίπου 16 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της Μελβούρνης. Στη Νέα Νότια Ουαλία υπάρχει η κοινότητα Macquarie, καθώς και η Southgate Estate. Επίσης πολλές τέτοιες κοινότητες είναι χτισμένες μέσα σε ιδιωτικά γήπεδα γκολφ.

Κίνα

Κλειστές κοινότητες στο Πεκίνο έχουν καθιερωθεί λόγω της υψηλής ζήτησης των ετερογενών κατοίκων που αναζητούν εποχιακή μίσθωση. Ένας συνεχώς αυξανόμενος πληθυσμός που μετακινείται και μετεγκαθίσταται ανά τον κόσμο σύμφωνα με τις ευκαιρίες εργασίας και αναζητά ένα ξεχωριστό είδος κατοικίας από την τοπική αγορά ακινήτων.

Το υπάρχον σύστημα στέγασης δεν θα μπορούσε να παράσχει κατάλληλο στέγαση για τους ξένους και ως εκ τούτου η νέα μορφή στέγασης έχει καθιερωθεί. Καινοτόμο είναι επίσης ότι είναι η μόνη χώρα που θέσπισε νόμο με τον οποίο ορίζει ότι όλες οι νέες οικιστικές αναπτύξεις πρέπει να έχουν πύλες. Οι διοικητικές αρχέςαναθέτουν σε ιδιωτικές επιχειρήσεις να παρέχουν στις νέες γειτονιές διοικητικές λειτουργίες και πολλές είναι οργανωμένες με τη δομή μιας επιχείρησης. Παραδείγματα τέτοιων σχηματισμών συναντά κανείς στο Πεκίνο (π.χ. Beijing Riviera) στην Ουαχαν (Vanke Garden City) και στην Σαγκάη (π.χ. Oriental Grand Garden)

Λατινική Αμερική

Στη Νότια Αμερική, οι κλειστές κοινότητες που σχηματίζονται λόγω της αποτυχίας της τοπικής διακυβέρνησης. Οι άνθρωποι αισθάνονται ανασφαλείς, και ως εκ τούτου είναι πρόθυμοι να ζήσουν σε περιφραγμένες κοινότητες για να προστατεύονται από τις συνθήκες της κυβέρνησης του Τρινιντάντ. Αφού δεν μπορούν να εμπιστεύονται την πολιτειακή κυβέρνηση, αναζητούν μια πιο σταθερή και πιο αξιόπιστη μορφή διαβίωσης. Έτσι οι κλειστές κοινότητες δημιουργούν νέα συστήματα υπηρεσιών και παρέχουν στους κατοίκους μια μορφή τοπικής διοικητικής αυτονομίας. Η δομή αυτή γίνεται αντιληπτή από τον πληθυσμό ως μια ασφαλής κυβερνητική μορφή.

Οι αλλαγές αυτές στα προάστια επέφερε αλλαγές στη δομή των πόλεων. Πριν από την ανάπτυξη αυτών των κοινοτήτων, οι προαστιακές περιοχές δεν θεωρούνταν ως τα πιο επιθυμητά σημεία της πόλης. Αυτό το είδος της ανάπτυξης δημιούργησε νέους τύπους χώρων. Με η δημιουργία των περιφραγμένων κοινότητων, οι δημόσιοι χώροι έχουν μειώθει και μιας και το προϊόν αυτό της κατοικίας συνδέεται με την προνομιακή καταναλωτική ομάδα εντείνεται ο σαφής ταξικός διαχωρισμός που ήδη υφίσταται στη Νότια Αμερική.

Από την προοπτική του κεφαλαίου, οι κλειστές κοινότητες θεωρούνται ως ένα προϊόν με υψηλή απόδοση του επενδεδυμένου κεφαλαίου.

Το **Μεξικό** έχει το μεγαλύτερο αριθμό περιφραγμένων κοινοτήτων στον κόσμο και το μεγαλύτερο ποσοστό κατοίκων αναλογικά με τον εθνικό πληθυσμό. Εκτιμάται ότι υπάρχουν 56.800.000 Μεξικανοί που ζουν σε κλειστές κοινότητες από το 2010. Είναι αποτέλεσμα του τεράστιου εισοδηματικού χάσματος που υπάρχει στη χώρα. Μια μελέτη του 2008 διαπίστωσε ότι το μέσο εισόδημα σε μια αστική περιοχή του Μεξικού ήταν 26.654 δολάρια, ποσοστό υψηλότερο από προηγμένες χώρες όπως η Νότια Κορέα και η Ταϊβάν, ενώ ο μέσος όρος εισοδήματος στις αγροτικές περιοχές (ορισμένες φορές σε μικρή απόσταση με τα πόδια) ήταν μόλις $ 8.403. Αυτή η στενή εγγύτητα πλούτου και φτώχειας έχει δημιουργήσει ένα μεγάλο κίνδυνο για την ασφάλεια για τη μεσαία τάξη του Μεξικού. Κλειστές κοινότητες μπορούν να βρεθούν σχεδόν σε κάθε μεσαία και μεγάλη πόλη με τις μεγαλύτερες να βρίσκονται σε μεγάλες πόλεις, όπως το Μοντερέι, το Μεξικό ή τη Γκουανταλαχάρα.

Είναι αξιοσημείωτα πιο προσιτά από ό, τι σε χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ διατηρούν τα σπίτια σε παρόμοιο μέγεθος και ποιότητα λόγω της σύμπτωσης των κοινοτήτων με τη μείωση του κόστους κατασκευής. Είναι ενδιαφέρον ότι διατηρούν χαμηλές τιμές για να προσελκύουν τους κατοίκους της μεσαίας τάξης.

Πολλές κλειστές κοινότητες στο Μεξικό έχουν πλήρη ανεξάρτησία και αυτοδύναμια υποδομών, όπως σχολεία, νερό και εγκαταστάσεις ηλεκτρικής ενέργειας, δυνάμεις ασφαλείας, καθώς και ιατρικές εγκαταστάσεις. Μερικές από τις μεγαλύτερες κλειστές κοινότητες, διατηρούν ακόμα και τα δικά τους σχολεία και αστυνομικά τμήματα. Στην περιοχή Interlomas της Πόλης του Μεξικού εμπεριέχονται εκατοντάδες κλειστές κοινότητες και είναι η μεγαλύτερη σε συγκέντρωση κλειστών κοινοτήτων στον κόσμο. Εκτείνεται σε πάνω από 140 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Οι περιοχές γύρω από Σάντα Φε, Bosques-Lomas, Interlomas-Bosque Ρεάλ, επίσης αποτελούνται κυρίως από κλειστές κοινότητες και καλύπτουν πάνω από 30% της Μεγάλης Πόλης του Μεξικού.

Κάποιες περιοχές στο Μεξικό δεν έχουν ταξινομηθεί επίσημα ως ξεχωριστές κλειστές κοινότητες, όμως έχουν ξεχωριστούς δημοτικούς κανόνες. Οι περισσότερες από αυτές τις μικρές γειτονιές καλύπτουν τους εργαζομένους χαμηλού εισοδήματος και προσφέρουν μια στενή περίμετρο και σημεία ελέγχου παρομοίως με μια «αυθεντική» περιφραγμένη κοινότητα. Αυτή η κατάσταση είναι ανεκτή και μερικές φορές προωθείται από την εκάστοτε κυβερνήση για να μειωθεί το εύρος ευθύνης της.

Σαουδική Αραβία

Στη Σαουδική Αραβία, πολλοί απόδημοι εργαζόμενοι είναι υποχρεωμένοι να ζουν σε στέγη που τους παρέχεται από την εταιρεία στην οποία εργάζονται. Μετά την επίθεση του 2003 στο Al Hambra, Jadawel, Siyanco και Vinell από μαχητικούς Σαουδούς αντιφρονούντες, η κυβέρνηση συνέστησε έναν σφιχτό στρατιωτικό κλοιό γύρω από τις περιοχές με μεγάλους δυτικούς πληθυσμούς. Οι πληθυσμοί αυτοί διαμένουν και σε πολλές άλλες περιφραγμένες περιοχές ή σε περιφραγμένες βίλλες και διαμερίσματα. Η Saudi Aramco παρέχει μια ένωση παροχής κατοικίας στο Νταχράν, η οποία είναι μία από τις μεγαλύτερες του είδους της μέσα στο βασίλειο.

Οι κλειστές κοινότητες είναι επίσης δημοφιλής σε πολλούς ευκατάστατους Σαουδάραβες, και αντιπροσωπεύουν την περιορισμένη διαθεσιμότητα και την πριμοδότηση μισθώματος που καταβάλλεται για αυτό το «περίβλημα». Οι ενώσεις αυτές μπορούν να βρεθούν σε πολλές πόλεις της Σαουδικής Αραβίας, που περιλαμβάνουν αλλά δεν περιορίζονται σε Abha, Dhahran, Riad, και Taif.

Πακιστάν

Το Πακιστάν έχει μεγάλο αριθμό κλειστών κοινοτήτων, οι μεγαλύτερες είναι η πόλη Bahria, η οποία είναι επίσης η μεγαλύτερη στην Ασία. Κλειστές κοινότητες στο Πακιστάν προορίζονται για την ανώτερη μεσαία τάξη και ανώτερη τάξη, και είναι συνήθως απρόσβλητες από τα προβλήματα της επιβολής του νόμου και την έλλειψη ενέργειας που αντιμετωπίζουν οι περισσότεροι Πακιστανοί. Σύμφωνα με NDTV, "έχουν αυξηθεί σε δημοτικότητα στο Πακιστάν κατά την τελευταία δεκαετία όσο η βία και η εγκληματικότητα (κυρίως λόγω ισλαμικής τρομοκρατίας) έχουν εκτοξευθεί και η τεράστια ενεργειακή κρίση αφήνει τους κατοικους χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα για ώρες".

Καναδάς

Γειτονιές με "φυσική" ή ρητή περίφραξη με σημεία ελέγχου ασφαλείας και περίπολοι είναι εξαιρετικά σπάνιες στις πλούσιες γειτονιές του Καναδά,. Αυτό αποδίδεται γενικά στο χαμηλότερο ποσοστό της εγκληματικότητας. Επιπλέον, οι δημοτικές νόμοι σχεδιασμού σε πολλές καναδικές επαρχίες απαγόρευουν πύλες σε δημόσιους δρόμους, ως ζήτημα δημόσιας υγείας, δεδομένου ότι εμποδίζει τα οχήματα έκτακτης ανάγκης σε περιπτώσεις που χρειάζεται γρήγορη πρόσβαση.

Να σημειωθεί όμως μια εξαίρεση στον Καναδά. Η Arbutus Ridge, μια κοινότητα ακατάλληλη για ανηλίκους κατασκευάστηκε μεταξύ των ετών 1988 και 1992, στη νοτιοανατολική ακτή του νησιού του Βανκούβερ.

Επίσης ένα συχνό χαρακτηριστικό στις περισσότερες καναδικές γειτονιές, ειδικά στις μεγαλύτερες πόλεις, είναι μια έμμεση ή συμβολική περίφραξη που κατακερματίζει αποτελεσματικά την ιδιωτική υποδομή και τις ανέσεις των κοινοτήτων αυτών από τις γύρω γειτονιές τους. Ένα κλασσικό παράδειγμα αυτού είναι το εύπορο Μόντρεαλ, προάστιο του Mount Royal, το οποίο έχει μακρύ φράκτη που εκτείνεται κατά μήκος της πλευράς της L'Akadias Boulevard και χωρίζει την κοινότητα από την διπλανή εργατική γειτονιά. Επίσης, πολλές νέες προαστιακές περιοχές διαθέτουν διακοσμητικά πύλες για να αποδώσουν την εντύπωση της αποκλειστικότητας και της απομόνωσης.

Πηγές: https://en.wikipedia.org/wiki/Gated_community

Tereza Kolarikova, Gated communities in Prague- general overview and econometric analysis, Διδακτορική διατριβή, 2010, ΚΤΗ, Σουηδία

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφία:

Bauman Zygmunt, Ρευστός Φόβος, Πολύτροπον, Αθήνα, 2007

Neil Brenner, Nik Theodore, Cities and the Geographies of "Actually Existing Neoliberalism, Antipode, 2002

M. Castells, Πόλη και κοινωνικοί αγώνες, εκδ. ΑΓΩΝΑΣ, Αθήνα, 1980

Italo Calvino, Αόρατες πόλεις, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2004

Mike Davis, City of Quarz, London, Verso, 1990

Ilka Ruby , Andreas Ruby, The Challenge of Suburbia (Architectural Design), Academy Press, 2004

Klein Naomi, 2008, The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism, Penguin Books Ltd, London Βερολίνο, 2004

Jean-Pierre Pranlas-Descours, L'Archipel metropolitain, Coédition Picard, Παρίσι, 2002

Sennett R., Η τυραννία της οικειότητας, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1999

Sundaram R, Uncanny networks: Pirate, urban and new globalization. EPW, 2004

Π. Γεωργιάδης, Πέρα από τον αγελαίο υπερατομικισμό της αστικής κοινωνίας: η ελεύθερη καθολική ατομικότητα, μπροσούρα, Ασύμμετρη απειλή, Αθήνα, 2014

Μαρία Μαντουβάλου, Μαρία Μαυρίδου, "Αστική διάχυση" – "Νεα Πολεοδομία" Πρότυπα- Εικόνες για τον σχεδιασμό της Μητρόπολης και την ανάπτυξη του Ελληνικού αστικού χώρου, 2005

Μαυρίδου Μαρία, "Η νέα πολεοδομία ως κυρίαρχος λόγος και η ελληνικήπόλη", Πόλη και Χώρος από τον 20 ό στον 21ο αιώνα, τιμητικός τόμος για τονκαθηγητή Α. Αραβαντινό, ΕΜΠ, Παν. Θεσσαλίας, ΣΕΠΟΧ, Αθήνα, 2004

Γ. Μ. Σαρηγιάννης, Η πρωταρχική αστικοποίηση στον ελλαδικό χώρο της 2ης π.Χ. χιλιετίας, Δωδώνη Εκδοτική ΕΠΕ, 1993

Γ. Μ. Σαρηγιάννης, Αθήνα 1830-2000: εξέλιξη, πολεοδομία, μεταφορές, Συμμετρία, 2000

Σταύρος Σταυρίδης, Μετέωροι χώροι της ετερότητας, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2010

Κ. Τσουκαλά, Δανιήλ Μαρία, Από τον τόπο στον μη-τόπο: Η νέα συγκρότηση του δημοσιου χώρου στην ελληνική πόλη, πρακτικά συνεδρίου ΄Μετασχηματισμοί της Ελληνικής πόλης', 2000

Σπουδαστικές εργασίες:

Rowland Atkinson, John Flint, The Fortress UK: Gated Communities, The Spatial Revolt of the Elites 14and Time-Space Trajectories of Segregation, 2002

Bill Smith Bowers and Tony Manzi, Private Security and Public Space: New Approaches to the Theory and Practice of Gated Communities, University of Westminster, School of Architecture and the Built Environment, London,2012

R. Koolhaas, Exodus: The voluntary prisoners of architecture, AA thesis, London, 1972, μτφ. Δ. Αργυρού, Β.Κοτσιώρης

Adri van de Wetering, ENCLOSED NEIGHBOURHOODS IN PERSPECTIVE, (B.TRP, University ofPretoria) http://www.gatedcomsa.co.za/docs/enclosed_neighbour.pdf

Β. Αντωνάτου, Δανέση Ε., Μουργη Γ.:Ο φαύλος κύκλος του φόβου., επιβλ. καθηγητής Σ.Σταυρίδης, ,ΕΜΠ, Διάλεξη 2010

Βασίλειος Πλιώτας,Τόλιος θεόδωρος, Οχυρωμένες κοινότητες- γειτονιές ,Η περίπτωση του San Juan,Ιστορία και Θεωρία 8 ,ΕΜΠ, 2008-2009

Α.Παυλίδης, σπουδαστική εργασία 'Η ατέρμονη πόλη, ο χαρακτήρας του ορίου στη σύγχρονη πόλη. Οι παρυφές της πόλης', Δ.Π.Μ.Σ., Πολεοδομίας-Χωροταξίας, Α.Π.Θ., 2010
Σ. Ορφανίδου, «Φόβος,Χώρος, Όριο η τοπογραφία της ασφάλειας στη σύγχρονη μητρόπολη», Διάλεξη, Θεσσαλονίκη, 2010

Αρθρογραφία:

Massimo De Angelis, Κοινά, περιφράξεις και κρίσεις, μετ.: Σ. Παπάζογλου, Χ. Τσαβδάρογλου, Εκδόσεις των Ξένων, 2013
S. Lohr, 2005, "Real Estate, the Global Obsession", N.Y. Times - Le Monde,18/6/2005
Neil Smith,«Νέος Παγκοσμισμός, Νέα Πολεοδομία: Το gentrification ως παγκόσμια στρατηγική των πόλεων», 4ο τεύχος,2012
Neil Smith, «Ποια νέα πολεοδομία; Ο ρεβανσισμός των '90ς», 4ο τεύχος, 2012
Christopher Webster, Glasze Georg & Frantz Klaus, "The global spread of gated communities" (Guest editorial), Environment and Planning B: Planning and design, 2002
Ειρήνη Μίχα, «Η πολιτική για την ασφάλεια στις πόλεις και οι συνέπειές της στη σημασία του δημόσιουχώρου, Σύγχρονα θέματα, 98, Ιούλιος-Σεπτέμβριος, 2007
Πέτρος Παπακωνσταντίνου. : Γκέτο πλουσίων στις πολιτείες του φόβου, Καθημερινή, 15/12/2002(http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_1_15/12/2002_47277)
Σταυρίδης Στ., 2011. Στις πλατείες: Επινοώντας ξανά το κοινό, ανιχνεύοντας ξανά δρόμους προς τη συλλογική χειραφέτηση, Στο Γιοβανόπουλος Χρ., Μητρόπουλος Δ. (επ.) Από τους Δρόμους στις Πλατείες, Δημοκρατία Under Construction, Εμπειρίες-Αναλύσεις-Ντοκουμέντα, Α/Συνέχεια, Αθήνα
Τσουκαλά Κυριακή, Δανιήλ Μαρία, Από τον τόπο στον μη-τόπο Η νέα συγκρότηση του δημόσιου χώρου στην ελληνική πόλη, πρακτικά συνεδρίου "Μετασχηματισμοί της Ελληνικής πόλης, 2000
Χατζημιχάλης Κωστής, 2003, Η στρατιωτικοποίηση του αστικού χώρου, Κυριακάτικη Αυγή 12/1/2003
Συντακτική ομάδα του περιοδικού κομπρεσέρ, «M.O.U.T. – Στρατιωτικές Επιχειρήσεις σεΑστικοποιημένο Έδαφος. Η στρατιωτικοποίηση της αστυνόμευσης και της καταστολής στις δυτικέςμητροπόλεις», 3ο τεύχος, 2012

Ιστοσελίδες:
http://en.wikipedia.org/wiki/Gated_community
http://en.wikipedia.org/wiki/Closed_city
http://www.doxiadis.com/page.php?id=1
http://www.rebelnet.gr/articles/view/Spaces-of-enclosure
http://www.rebelnet.gr/articles/view/Inventing-the-Common
http://www.rebelnet.gr/articles/view/the-new-urban-enclosures
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BF%CF%8D%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B7_%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1

Φιλμογραφία:

La Zona, Rodrigo Pla, 2007, Μεξικό/Αργεντινή
Weeds, Jenji Kohan, 2005, ΗΠΑ